

GÖTEBORGS UNIVERSITET
HÖGSKOLAN FÖR SCEN OCH MUSIK

EN KULTURSKOLA FÖR NÅGRA?

EN UTVÄRDERING AV PROJEKTET *EN KULTURSKOLA FÖR ALLA*
I GÖTEBORGS STAD LÄSÅRET 2010/2011

Magdalena Fronczak

Examensarbete inom konstnärligt masterprogram i musik,
inriktning symfoniskt orkesterspel

SWEDISH NATIONAL ORCHESTRA ACADEMY

Vårterminen 2011

Degree Project, 30 higher education credits (30 hp)
Master of Fine Arts in Music, Symphonic Orchestra Performance
Academy of Music and Drama, University of Gothenburg
Spring Semester 2011

Författare: Magdalena Fronczak

Titel: En kulturskola för några? En utvärdering av projektet *En kulturskola för alla* i Göteborgs stad läsåret 2010/2011

Title in English: Are Music and Arts Schools only for some? A study of the Music and Arts School for All project during the 2010-2011 academic year

Handledare: Fil. dr. Harald Stenström

Key words: culture, disabilities, education, children, Kulturskola, Göteborg, pedagogical methods, development, Swedish, schools, music, and, arts, drama, dance

Abstract:

Is culture accessible to all in Sweden or do challenges in accessibility begin in childhood?

During the academic year of 2010/2011 the Schools for Music and Arts in Göteborg participated in a project entitled *En kulturskola för alla* (A School for Music and Arts for All). This thesis' objective is to describe the project as well as examine the method the Schools of Music and Arts use to include children with disabilities and what suggestions can be made to further develop the project.

Through *En kulturskola för alla*, approximately 200 children with disabilities now have better teachers. The project included 18 music and arts teachers from eight schools. Some of the challenges that have arisen include problems with structural resources, communication, and cooperation with other institutions. In order to further develop the project, city officials must address these challenges with a long-term view in mind. Creating more projects would only be a short-term solution. A more sustainable response would be to develop a resource centre for the schools that could function as a continuation of the existing project.

Tack till

Fil. dr. Harald Stenström för fantastiskt handledarskap. Tack för de intressanta diskussionerna, den konstruktiva kritiken och för att du bjuder på din underbara person.

Alla projektdeltagare för spännande samarbete under året. Det är ni som är projektet, var stolta över det ni åstadkommit under året!

Alla som medverkat genom ovärderliga intervjuer och texter till detta arbete.

Innehållsförteckning

Syfte.....	7
Bakgrund.....	8
Om författaren.....	8
Introduktion till begreppet kulturskola.....	9
Kulturskolorna i Göteborgs stad.....	9
Kulturskolan Angered.....	10
Kulturskolan Askim-Frölunda-Högsbo och Västra Göteborg.....	11
Kulturskolan Centrum.....	13
Kulturskolan Lundby och Västra Hisingen.....	14
Kulturskolan Majorna-Linné.....	14
Kulturskolan Norra Hisingen.....	15
Kulturskolan Örgryte-Härlanda.....	15
Kulturskolan Östra Göteborg.....	16
Förstudien resultat.....	17
Projektet En kulturskola för alla.....	19
Deltagare.....	19
Projektbeskrivning.....	21
Budget.....	22
Kort om terminologin.....	23
Funktionsnedsättning.....	23
Funktionshinder.....	24
Handikapp.....	24
Kulturskola för alla – Kulturskola som elitsatsning.....	25
Kultur som medicinskt hjälpmedel – Kultur som fritid.....	27
Resultat och diskussion.....	28
Vad har projektet utfört?.....	28
Utåtriktad verksamhet.....	28
Kompetensutveckling och utbyte inom projektgruppen.....	30
Handledning.....	32
Äppelmärkning.....	32
Materialförstärkning.....	35
Deltagarna utvärderar.....	35

Vad jag har lärt mig	42
Förslag för framtiden	43
Att nå målgruppen	43
Fördelen med samlad expertis.....	44
Chefens roll.....	45
Äppelmärkning	45
Lokaler	45
Pedagogiskt nätverk	46
Insatser i pedagogutbildningar	46
Resurscentrum	46
Uppsatsens begränsningar.....	48
Slutsats	49
Källor.....	50

Syfte

Ser man sig omkring på en vanlig kulturskola i Sverige är elevgruppen väldigt homogen – de flesta barn och ungdomar har svensk bakgrund och tillhör en slags medelklass i samhället. Göteborgs kulturskolor har liksom många kulturskolor i landet en önskan om att bredda elevkåren så att den på ett mer rättvist sätt reflekterar hur samhället ser ut. Särskilt gruppen elever med funktionsnedsättningar är underrepresenterade i statistiken. För nå just denna målgrupp sjuosattes projektet *En kulturskola för alla* hösten 2010.

Syftet med denna uppsats är att beskriva vad projektet *En kulturskola för alla* önskade genomföra och vad vi faktiskt åstadkom. Ambitionen är att dokumentera processen och tjäna som inspiration för andra kulturskolor som också är i färd med eller vill påbörja tillgänglighetsanpassning. Uppsatsen innehåller också en undersökning av hur kulturskolorna i Göteborg bemöter elever och potentiella elever med funktionsnedsättningar idag samt förslag för framtida verksamheter.

Uppsatsen baserar sig i mångt och mycket på möten med arbetslag 1 (se s. 19), som representerar fyra av kulturskolorna i staden. Utvärderingar från samtliga projektdeltagare ökar representationen till samtliga åtta kulturskolor. Uppsatsen är även kompletterad med intervjuer med kulturskolechefer i Göteborgs stad. Intervjuerna genomfördes löpande under året, parallellt med projektets genomförande.

Bakgrund

Om författaren

Jag är uppvuxen i en musikalisk familj där vi spelade och sjöng mycket hemma, och för mina föräldrar var det en självklarhet att alla vi syskon skulle börja spela något instrument. Efter att ha provat mig fram bland en rad instrument började jag 1996 spela oboe vid det som då hette *musikskolan* (numera: *kulturskolan*) i Vimmerby, Småland. 2001 flyttade familjen till Linköping, Östergötland, och jag fortsatte spela vid den musikskolan (numera: kulturskolan).

För mig var musikskolan otroligt mycket mer än att bara lära mig spela oboe – det var en fritidsaktivitet som lät mig lära känna vänner (en del är fortfarande mina bästa vänner idag) och ha roligt på orkesterrepetitioner, ensemblerrepetitioner, konserter, läger, resor, tävlingar m.m. Jag började i min första skolorkester efter ett år, och mot slutet av gymnasiet var jag engagerad i minst en kulturskoleaktivitet varje vardag.

Efter det har jag studerat musikerprogrammet med klassisk inriktning vid Högskolan för scen och musik, Göteborgs Universitet, 2004-2008, och sedan vid Swedish National Orchestra Academy från 2008, inom vilket program jag skriver detta examensarbete.

Musiken är en så stor del av den jag är, och jag har kulturskolan mycket att tacka för det. Min önskan är att alla barn som vill det, ska få ta del av det jag har fått från kulturskolan. Oavsett bakgrund eller funktionsförmåga.

För att balansera yrkeslivet har jag intresserat mig för organisatoriska yrken där man även får använda den andra hjärnhalvan, och har sålunda arbetat med projektledarrelaterade arbetsuppgifter inom scenkonstområdet parallellt med musicerandet under några år. För mig blir det ena arbetet avkoppling från det andra. Jag har även studerat fristående kurser i projektledning, förvaltningskunskap, kulturproduktion m.m. vid Göteborgs Universitet.

Mot den här bakgrunden påbörjade jag i augusti 2010 uppdraget som projektledare för det i Göteborg stadsövergripande projektet *En kulturskola för alla*.

Introduktion till begreppet kulturskola

Kommunala musikskolor började bildas runt om i Sverige på 1940-talet för att sedan genomgå en ämnesbreddning på 1980-talet.¹ Ämnesbreddningen innebär att en kulturskola nu står på det man kallar för ”de fyra benen”: musik, dans, drama och bild. Idag är dock utbudet ofta ännu större, t.ex. med kurser i nycirkus och digitalt skapande (exempelvis film eller musikproduktion). Kulturskola var då ett lämpligare namn. Kulturskolan är fortfarande kommunal och styrs och finansieras därifrån.

Enligt Sveriges Musik- och Kulturskoleråd (SMoK) deltar 363 000 elever i kulturskoleverksamhet runt om i Sverige. Den genomsnittliga avgiften i landet för ett läsårs deltagande är 1500kr.² I Göteborg är terminsavgiften i jämförelse kraftigt subventionerad från staden och eleven betalar 200kr per termin (400kr per läsår) oavsett hur många kurser man deltar i. Maxbeloppet för en familj är 400kr per termin (800kr per läsår). Däremot tillkommer i vanlig ordning kostnad för instrument, noter, material etc.³

Kulturskolorna i Göteborgs stad

Vid årsskiftet 2010/2011 omorganiserades hela Göteborgs stad, med resultat att de flesta offentliga instanser slogs ihop. Exempelvis gick man från 20 stadsdelsförvaltningar till 10, och från 11 kulturskolor till 8.

Till skillnad från de flesta kommunerna i Sverige som har *en* kulturskola (eller ingen alls) för hela kommunen, har Göteborgs stad 8 kulturskolor som administrerar en eller flera stadsdelar var. Kulturskolorna är egna organisationer och ser i jämförelse olika ut vad gäller ämnesinriktningar, målgruppsinriktningar och storlek. De är helt fristående från varandra och har egna chefer, egen personal, egna lokaler. På det stora hela är verksamheten inriktad på två huvudområden: 1.) undervisning i grundskola, förskola och särskola, och 2.) undervisning i frivillig verksamhet (”eftermiddagsverksamheten”) utanför skolan.

Kulturskolorna i Göteborg gör ett fåtal gemensamma projekt under året. Som exempel kan *Kulturskolans dag* nämnas, den går av stapeln på Liseberg i slutet av maj varje år med en mängd elevuppträdanden och aktiviteter. Kulturskolorna har även en gemensam websida med ett gemensamt anmälningssystem. Varje år söker även kulturskolorna pengar ur Kulturnämndens pott för s.k. utvecklingsprojekt. *En kulturskola för alla* är ett sådant projekt och involverar samtliga kulturskolor.

¹ SMoK <<http://smok.se/om-smok> > 28 april 2011

² SMoK <<http://smok.se/om-smok> > 28 april 2011

³ Göteborgs kulturskolor <www.goteborg.se/kulturskolan> 28 april 2011

Jag ska nedan redogöra lite närmare för de 8 kulturskolorna i Göteborgs stad efter omorganisationen. Texterna baseras på förutsättningslösa samtal med cheferna för var och en av kulturskolorna. P.g.a. samtalens öppna karaktär är alla siffror ungefärliga och har inte ambitionen att vara underlag för statistik, de finns där för att läsaren ska få en inblick i kulturskolans storlek och omfattning. Vi har berört hur deras kulturskola ser ut på ett allmänt plan, vad man hittills specifikt gjort för elever med funktionsnedsättningar samt hur man arbetar med informationsmaterial och marknadsföring, särskilt mot gruppen barn med funktionsnedsättningar.

Kulturskolan Angered leds av enhetschef Sara Lundgren. På Kulturskolan Angered arbetar ca 35 personer, fördelat på 18 heltidstjänster. Ca 680 unika elever tar del av kulturskolans kurser, men då vissa barn deltar i flera kurser räknar kulturskolan med att de i nuläget upptar ca 750 platser. Dessutom arbetar man en hel del ute på obligatorisk skoltid och når i år 48 klasser i både grundskola och särskola. Där inkluderas bl.a. arbete med drygt hälften av alla barn i årskurs 1 och 2 i stadsdelen, arbete med flera grupper på särskolor, fyra stråkklasser samt i en skola (F⁴-4) med kulturprofil. Angered är en i allra högsta grad multikulturell förort till Göteborg, och här finns inte någon kulturskoletradition hos invånarna. Därför har arbetet i skolan blivit så grundläggande, det är i många fall det enda sättet att nå barnen. Man arbetar också mycket ämnesöverskridande, t.ex. i projekt där lärare i olika kulturyrtringar får samarbeta och skapa nya kurser. Man har totalt 5 egna lokaler i två hus i stadsdelen men undervisar också i befintliga salar på grundskolor. Samtliga lokaler har bra tillgänglighet ur en rörelsehindrads synvinkel, men mindre bra i fråga om t.ex. ljudisolering.

Kulturskolan Angered har gjort sig kända för, framförallt, tre återkommande inslag under året. Det första är *Cho La Hop*, som är en barn- och ungdomsfestival i maj/juni varje år. Då ställs kulturskolans undervisning in i tre veckor och endast utåtriktad verksamhet bedrivs runt om i stadsdelen. Exempel på återkommande evenemang är t.ex. *Fantasia*, en festival i festivalen för barn och ungdomar med någon funktionsnedsättning. Det andra inslaget är *Allsången*, en verksamhet som nu funnits i över 25 år där musiklekläreare skriver musik till texter av barn i Angered. Barnen lär sig sedan dessa låtar, det sjungs konserter och det spelas även in skivor. Genom åren har Allsången utvecklats till en kraftfull gemensam låtbank som alla i Angered kan och känner sig stolta över. Det tredje, och nyaste, är *el Sistema Hammarkullen* som startade hösten 2010. Det är en orkesterskola för barn och ungdomar enligt Venezuelansk modell. El Sistema är ett samarbete mellan kulturskolan och Göteborgs Symfoniker, och står under beskydd av orkesterns chefsdirigent Gustavo Dudamel. Jag (Magdalena) jobbar även som oboelärare inom el Sistema.

För barn med funktionsnedsättningar har man haft projekt ”sen alltid”, delvis tack vare ett par engagerade lärare på kulturskolan. Två av dessa lärare har i år musikverksamhet en gång i veckan på två särskolor och har även celloundervisning en gång i veckan på en särkola, båda på obligatorisk skoltid. Tidigare erbjöd man stråkundervisning. I år har man även extraresurs i en kurs i bild-drama, kursen är öppen för alla oavsett funktionsförmåga. Ett experiment var för

⁴ Årskurs F står för ”förskoleklass” och är länken mellan förskolan och årskurs 1. Förskoleklassen är frivillig och är en extra årskurs innan man påbörjar årskurs 1, alltså för ca 5-6-åringar.
<<http://www.skolverket.se/sb/d/778>> 28 april 2011

några år sedan att starta en eftermiddagsgrupp för tonåringar som inte vill kännas vid sin funktionsnedsättning. Det var en ganska öppen verksamhet, men med inriktning mot musik, cirkus och dans. En handfull elever med någon funktionsnedsättning finns även i den ordinarie eftermiddagsverksamheten, även om ett stort mörkertal med dolda funktionsnedsättningar misstänks finnas. Generellt är lärarkåren mycket öppna för att jobba med alla slags barn, man säger sig vara så vana vid att jobba med speciella barn ändå i en förort som Angered.

Angereds kulturskola trycker en broschyr varje år, som distribueras till alla kommunala skolor. I broschyrens anmälningssblankett finns fr.o.m. 2010 en rad som frågar om ”ev.

funktionsnedsättning”. Hittills har ingen fyllt i något på den raden, men den finns kvar 2011 för vidare experiment. Alla som jobbar i årskurs 1 och 2 inklusive särskolan får i

uppdrag att, förutom att dela ut broschyren till eleverna, även gå igenom den. Dessutom får alla barn i årskurs 1-6 ett vykort hemskickat på posten med kulturskolornas gemensamma webbadress (se bild). Under Cho La Hop finns även broschyren på plats vid alla evenemang. Då man har erfarenhet av att inga barn dyker upp på några prova-på-kvällar eller öppna hus har man inga sådana. Däremot spelar de lärare som kan och vill skolgårdskonserter första skolveckan under höstterminen. Då kan elever anmäla sig till kurser med platser kvar.

Kulturskolan Askim-Frölunda-Högsbo och Västra Göteborg kommer att bestå av det som förr hette KULMUS och Tynnereds kulturskola, även om man ”tappat” stadsdelen Majorna till Kulturskolan Majorna-Linné. Exakt utformning är inte klar i skrivande stund. Kulturskolan Askim-Frölunda-Högsbo leds av enhetschef Sven Apelmo. KULMUS var den största kulturskolan i staden sett till elevantalet, innan årsskiftet nådde man ca 1500 elever i frivilliga undervisningen plus ca 1500 elever i den obligatoriska skolan. Undervisningen i musikämnen utgör den största delen, även om man kan erbjuda kurser samtliga övriga ämnen (drama, dans, bild) också.

För barn med funktionsnedsättningar har man haft en hel del små och stora projekt under åren, enligt Apelmo främst tack vare drivande pedagoger som Lisbeth Holmström (som också är med i projektet *En kulturskola för alla*). Det har bl.a. funnits prova-på-verksamhet för särskolebarn, en dramagrupp för barn med perceptionssvårigheter samt ett rockband. Man var också med i SMOKs Pascal-projekt⁵ från början. Kulturskolan ordnar också *barnsalonger* ett antal gånger om året där särskolebarn får möta ”normalstörda”⁶ barn under en dags workshops i olika

⁵ Pascal var ett treårigt projekt (2007-2010) som sprungit ur Sveriges Musik- och Kulturskoleråd (SMoK). 29 kulturskolor deltog (bl.a. från Göteborg: Angereds kulturskola och KULMUS). Projektets syfte var att vara ett ”extra stöd i sitt [resp. kulturskolas] utvecklingsarbete med mål att nå fler barn och ungdomar med olika funktionshinder i verksamheten. Eller annorlunda uttryckt - ta bort alla handikappande företeelser så att alla barn och ungdomar kan delta på lika villkor.” Läs mer på <<http://www.smok.se/projekt/pascal>>

⁶ Vem är egentligen ”normal”? Hur fungerar en ”normal” person? Fungerar majoriteten av världens befolkning så? Vad kallar man en person som man inte räknar till gruppen ”funktionsnedsatta”, om man nu måste ställa dessa två grupper emot varandra? En mycket intressant diskussion som förs på många nivåer. Begreppet ”normalstörd” är ofta använt inom funktionsnedsatta sammanhang, och har på senare tid fått vidare fäste i och med att Pär Johansson, Glada Hudik-teaterns grundare, vurmat för begreppet.

kulturämnen. Kulturskolan har ingen statistik på hur många av deras elever som har någon funktionsnedsättning, och man finner det även svårt att definiera någon sådan statistik.

Marknadsföringen sker genom att man skickar ett vykort med kulturskolornas gemensamma webbadress till alla barn i årskurs F-6 i stadsdelarna. Dessutom får barn i årskurserna F-3 ett särskilt brev. Alla barn i årskurs 2 är också inbjudna till en prova-på-dag och en skolföreställning där barn från kulturskolan uppträder. P.g.a. erfarenheten att särskolebarn sällan dyker upp på prova-på-dagarna har man i år gått ut med en särskild inbjudan till särskoleklasser där man kan få en guidning av kulturskolan i samband med en prova-på-dag. Det återstår att se vilken verkan det ger. Det finns ingen broschyr utan man får information på websidan, där också anmälningen sker.

Här kommer även en beskrivning av Kulturskolan Tynnered, som idag heter Kulturskolan Västra Göteborg och ingår i Kulturskolan Askim-Frölunda-Högsbo och Västra Göteborg men har en egen chef; Bo Andersson. Texten nedan baseras på en intervju som gjordes under höstterminen d.v.s. innan omorganiseringen:

Kulturskolan Västra Göteborg (Tynnered) leds av enhetschef Bo Andersson och har 20 anställda lärare fördelat på ca 17 heltidstjänster. Verksamheten består av tre delar. Den första delen är den frivilliga eftermiddagsverksamheten. Här ligger tonvikten på instrumentalundervisningen men undervisning i övriga konstformer finns också. Den andra delen är en skoltidsverksamhet som sker ute på grundskolorna och är obligatorisk för klasserna. Den tredje delen består av att kulturskolan erbjuder ett antal *serier* som grundskolorna sedan köper in. Det kan exempelvis röra sig om 5 tillfällen där en grupp barn får prova på en särskild form av bild. En del av ovanstående ingår i skolornas *Skapande skola*⁷-program.

I samband med arbetet i skolorna har man även varit en hel del på Kannebäcksskolan, som är en för- och grundskola i stadsdelen för hela stor-Göteborgs döva och hörselskadade barn och barn med språkstörning, samt i särskolegrupper. Särskolorna i stadsdelen är resursstarka och har mycket bra personal, enligt Andersson. Oftast klarar sig undervisningen bra med endast en pedagog från Kulturskolan i samarbete med ordinarie personal. Det finns 10 grundskolor i stadsdelen, och särskoleelever finns integrerade på dessa skolor med viss verksamhet tillsammans med de ”normalstörda” eleverna.

Kulturskolan finns i ett eget hus vid Opaltorget i Tynnered.

Marknadsföringen av Kulturskolan sker genom att alla stadsdelens barn i grundskoleålder får en broschyr hemskickad via posten. Ändå söker väldigt få barn med funktionsnedsättningar till eftermiddagsverksamheten, trots att man har en grundskola med specialresurs för elever från hela Göteborg med kranskommuner bokstavligt talat på andra sidan gården. Andersson ser dock att verksamheterna på obligatorisk skoltid, särskilt *klassorkester*, ger resultat i anmälningarna – många barn vill fortsätta lära sig det som man fått prova på i skolan.

⁷ Skapande skola är ett bidragsprogram som initierades av regeringen år 2007. Bidragens syfte är att utveckla estetiska läroprocesser i skolorna, skapa band mellan skolan och professionella kulturutövare och låta eleverna upptäcka sitt eget skapande. <<http://www.sweden.gov.se/sb/d/1897/a/88180>> 28 april 2011

Även om personalen generellt har en positiv inställning till att ta emot elever med funktionsnedsättning märker Andersson en viss rädsla och ängslan. Det väcks frågor om osynliga handikapp (man märker av ett problem men får ingen hjälp för någon diagnos finns inte eller har inte lämnats av föräldrar), grupprocesser (vem ska få uppmärksamheten, den som stör eller den som sköter sig?), hur mycket extra support ett barn ska få (en finansiell fråga för ledningen) etc.

Kulturskolan Centrum ingår i samarbetet CLÖHS som står för kulturskolorna Centrum, Linné, Örgryte, Härlanda. Samarbetet går ut på att många lärare arbetar i flera av dessa kulturskolor, man har i viss mån gemensamma satsningar i marknadsföringen (öppet hus, skolkonserter), man har gemensamma elevorkestrar etc. Kulturskolans Centrum leds av enhetschef Susanna Dahl och har 6 anställda (fördelat på knappt 5 heltidstjänster). Därutöver köper man in 12-13 lärartjänster från andra kulturskolor. Ca 650 elever deltar i kulturskolans kurser. Man har även förr gått in och stöttat grundskolor med estetiska lärprocesser. Idag finns drygt en tjänsts omfattning av arbete i grundskolorna: alla 6-7-åringar får rytmik på obligatorisk skoltid och alla tvåor får bild. Man har idag mycket god kontakt med de 6 kommunala grundskolorna (särskolan/särskilda undervisningsgrupper integrerade) i stadsdelen.

Kulturskolan har aldrig uteslutit någon elev på grund av sin funktionsnedsättning. Däremot har det hänt att elever har slutat för att de känt att de inte klarat av kursen. Grundtanken är att alla är välkomna och att man hanterar ev. problem efter hand. Ibland hör man sig för på skolorna för att lära sig vilket stöd en elev behöver. Man har idag elever med synliga funktionsnedsättningar i rytmik, fiol och slagverk och har tidigare mött elever med bl.a. hjärtproblem, muskelsjukdomar och autism och barn med stora koncentrationssvårigheter. När rätt elev träffat rätt lärare har man många solskenshistorier som resultat. Det har funnits elever, och sådana finns även idag, vilka aldrig riktigt passat in i grundskolans arbetssätt men som ofta visat sig ha konstnärliga talanger som de också fått möjlighet att utveckla inom kulturskolan. Dahl menar att genom musicerande och eget skapande kan man få barn och unga att både anstränga sig och engagera sig för sin egen utveckling.

Som marknadsföringsåtgärd har man startat upp ett projekt där man visar instrument för 6-åringar på skoltid. Man trycker även en broschyr som delas ut till lågstadielklasser (även särskola) samt en liten bunt per mellanstadielklass. På högstadier och på en del friskolor anslås information på anslagstavlor. CLÖHS skolkonserterturné omfattar även skolorna i Centrum. Vissa år har man även haft öppet hus.

Kulturskolan Centrum har några ”lokaler som ingen annan nyttjar i källaren” på Johannebergsskolan. Det finns hiss men i övrigt har lokalerna en hel del att önska (dåligt ljus, dålig luft, oväsen från pannrummet etc). Undervisning bedrivs även i lånade/delade lokaler på några grundskolor.

Dahl har själv erfarenhet av människor med intellektuella funktionsnedsättningar, både privat och i yrket, är utbildad i särskolemetodik och har arbetat i särskola. Hon är inte särskilt förtjust i integrerade grupper, då det enligt hennes erfarenhet är svårt att på konstlad väg

erövra ”normalstörda” barns uppskattning och respekt och då barn utvecklas bäst med barn med liknande problem.

Efter många år i kulturskolan märker Dahl en generell utveckling av barn mot att ha mer problem med koncentration, motorik, språk och gränser. Där man för decennier sedan kunde undervisa 6-åringar i blockflöjt kan samma åldersgrupp idag knappt ordna fingrarna och hålla koncentrationen i en lektion. Dahls hypotes, för att förklara detta, är att våra förväntningar på barn och unga idag är alldeles för lågt ställda.

Kulturskolan Lundby och Västra Hisingen leds av enhetschef Margitha Martinsson, har 40-talet arbetande pedagoger anställda och har i nuläget (VT 2011) ca 1000 elever. Inom den obligatoriska skolgången gör man insatser i grundskolor i stadsdelarna Lundby och Biskopsgården, samt jobbar med ett musik/språk-projekt i en förskola. Gällande den frivilliga eftermiddagsundervisningen står kulturskolan på ”alla fyra benen” musik, dans, bild och drama. Inom drama finns både teaterkurser och musikalkurser, det är i princip full bredd på musikkursutbudet med både orkester- och rockinstrument och ensembler, i bildutbudet ingår bild/form, keramik och mangateckning och inom dansen finns dansmix och jazzdans. Inom dansen samarbetar man en del med studieförbundet ABF där f.d. elever i 20års-åldern får undervisa och handleda yngre elever. I ett par särskolor bedriver man verksamhet i den obligatoriska skolgången men också frivillig eftermiddagsverksamhet på plats. Man har fyra egna lokaler i en f.d. gymnasieskola men har även lite verksamhet i lokaler på befintliga skolor i stadsdelen.

Kulturskolan har alltid varit inne i många projekt, Martinsson menar att det är en bra metod för utveckling! Förprojektet/förstudien till projektet *En kulturskola för alla* utgick exempelvis från Kulturskolan Lundby och Västra Hisingen. Förstudien kom till som ett resultat av möten i samband med att Synvändan⁸ skulle implementeras i staden. Denna studie tittade på alla delar av kulturskolan såsom lärarnas kompetens, lokaler, marknadsföring m.m. (mer om förstudien: s. 17), och enligt Martinsson öppnade den verkligen upp allas ögon – hur tillgängliga är vi?

Kulturskolan har alltid haft barn med funktionsnedsättningar i verksamheten och man har innan studien aldrig reflekterat över att det krävs någon särbehandling, vilket glädde många i en referensgrupp i samband med Synvändan. Mottot är ”sök så ser vi hur det fungerar”, och kulturskolans personal och ledning hanterar sedan problemen efter bästa förmåga. Man har haft många solskenshistorier men även fall med arga föräldrar som inte anser att kulturskolan har gjort det de ska för deras barn.

Kulturskolan Majorna-Linné ingår i CLÖHS-samarbetet och leds av enhetschef Pia Ask. Pia tillträdde arbetet under 2009 och fick i uppdrag att ändra inriktningen från det som då var en typisk musikskola med stark blåsmusiktradition till att bli en kulturskola. Även om instrumentalundervisningen fortfarande utgör huvuddelen av verksamheten har Kulturskolan Majorna-Linné numera även 12 olika grupper inom dans, drama och bild i kursutbudet. Kulturskolan bedriver endast eftermiddagsverksamhet. Kulturskolan Majorna-Linné har egna

⁸ Göteborgs stads handikapplan

lokaler på Nordhemskolan i Linnéstaden. Lokalerna är dock inte särskilt bra anpassade för personer med rörelsehinder. Barn med funktionsnedsättningar antas utan särbehandling som vilka sökande som helst. Man har dock haft en del negativa erfarenheter som lett till att Ask är skeptisk mot att jobba med integrerade grupper. Ask inser att för att det ska fungera måste man vara minst två pedagoger som har hand om en integrerad grupp, men i nuläget finns inte resurserna för det. Kulturskolan har i stället ett par små grupper med barn med Downs syndrom som deltar i gitarr- och slagverksundervisningen. För att stärka personalens beredskap för att ta emot barn med ADHD i sin undervisning har man tidigare använt sig av Göteborgs stads ADHD-konsulent Johanna Björk, som vid ett flertal tillfällen har föreläst och handlett personalen.

Kulturskolan Norra Hisingen är en sammanslagning av det som innan omorganisationen var Backa kulturskola, Kärra-Rödbo kulturskola och Tuve-Säve kulturskola. Kulturskolan leds av enhetschef Maria Sziranyi. Efter sammanslagningen undervisar 32 lärare ca 800 elever. 4 av eleverna har en uttalad funktionsnedsättning – en i keramiken, en i teater och två i musikämnen. Kulturskolan har utbud inom samtliga ”fyra ben” (musik, bild, drama och dans), och har fina tillgänglighetsanpassade lokaler i en f.d. ombyggd mataffär. Byggnaden är i ett plan och om man är rullstols- eller permobilburen kommer man fram överallt. Man kan även stanna med bil/buss precis utanför dörren.

Sziranyis erfarenhet säger att det har varit särskilt svårt att implementera integrerade grupper i *musik*undervisningen. Elever med olika typer av funktionsnedsättningar behöver där enskild undervisning och mer tid för att utvecklas. Däremot har man sett goda resultat med integrerade grupper såväl som med grupper uteslutande bestående av elever med någon funktionsnedsättning i keramikundervisningen, och satsar gärna på det. Klagomål från lärare har förr varit att lektionerna tagit extra lång tid med elever med vissa funktionsnedsättningar (beroende bl.a. på transporter och längre inlärningsstid), och det har varit upp till lärarens goda vilja att förlänga lektionen.

Man har haft svårt att nå målgruppen, trots att man försökt göra sig känd för sina lämpliga lokaler. Ett år gjordes ett försök till rullstolsdans, men inga elever från Göteborgs stad hakade på, utan elever från Kungälv kommun hörde istället av sig med intresse! Marknadsföringen sker genom en broschyr som p.g.a. Hisingens multikulturella befolkning finns på flera språk. Denna skickas ut till alla barn i stadsdelens lågstudier. Det hålls även öppet hus en gång om året och inbjudan till detta delas ut till lågstadielklasser (alltså inte i särskolorna, även om det genast lovades ändring när jag påpekade detta). Även om alla stadsdelar är anslutna till den webb-baserade anmälningsfunktionen märker Sziranyi att anmälan via pappersblankett fortfarande är störst i förorten.

Kulturskolan Örgryte-Härlanda är den tredje kulturskolan som ingår i samarbetet CLÖHS och leds av enhetschef Susanne Rydfeldt. Här arbetar ca 30 personer, varav 25 är lärare. Alla ämnen (musik, drama/teater, dans, bild och form, cirkus, digitalt skapande) finns representerade även om musik är den stora biten.

För några år sedan utbildades samtliga musiklärare i Bunne-metodik⁹, och kulturskolan har två klassuppsättningar av Bunne-instrument. Exempelvis har bygelgitarr varit ett valbart ämne i flera år. För barn med funktionsnedsättningar har man haft frivillig kulturskola på Torpaskolans särskola, och man har tidigare haft flera projekt i stadsdelarna Härlanda och Örgryte. Inte heller den här kulturskolan har någon statistik på hur många elever som har någon typ av funktionsnedsättning, eftersom man inte måste ange det i anmälan. Man har förutsatt att allt fungerar fint så länge en förälder eller lärare inte hör av sig. Har det uppstått problem har man löst det exempelvis genom att ge eleven enskild undervisning istället för i grupp, även om man i det längsta försöker behålla gruppundervisningen för elevens sociala bästa. Erfarenheten säger att det allt som oftast är det sociala samspelet som inte fungerar, det är sällan någon elev har problem med att lära sig!

Marknadsföringen av kulturskolan sker genom att en broschyr samt inbjudan till öppet hus skickas ut per post till samtliga barn i åldern 6-14 i stadsdelen. Man kan anmäla sig dels genom anmälningsblanketten som följer med broschyren, men också på kulturskolornas websida.

Kulturskolan Östra Göteborg hette innan omorganisationen Kulturskolan Kortedala-Bergsjön och omfattar stadsdelarna Gamlestaden, Kviberg, Utby, Kortedala och Bergsjön. Verksamheten leds av enhetschef Bibbi Andrén, som tillträdde tjänsten i januari 2011. Andrén har tidigare inte arbetat inom kulturskolan och ser med nya ögon på verksamheten. Kulturskolan Östra Göteborg har 18 personer anställda plus ett par personer som är timvikarier. Ca 350-400 elever deltar i kulturskolans eftermiddagsverksamhet, som inkluderar ämnen i dans, drama och musik. Man arbetar också med estetiska lärprocesser i grundskolan under ledning av ett eget program, kallat Kulturskolans Upplevelsepedagogik (KUPP).

Kulturskolan har ett eget hus i stadsdelen Kortedala med lokaler för undervisning och administration. Det är helt tillgänglighetsanpassat. Man undervisar även i ett par grundskolor. En broschyr som beskriver kulturskolan samt bjuder in till öppet hus ges till grundskolans lärare för vidarebefordring till eleverna. Förutom öppet hus hålls även skolkonserter med elever och med lärare.

⁹ Bunnemetoden utvecklades av Sten Bunne på 1980-talet. Konceptet inkluderar metodik samt specialbyggda instrument enligt mottot "ALLA kan vara delaktiga". Bunnemetoden riktar sig till arbete med "barn i låga åldrar, personer med funktionsnedsättning, äldre och dementa".

Förstudiens resultat

Under 2009 gjordes en förstudie vid namn *Kulturskola för alla. Hur möter vi elever med funktionsnedsättning?* som ett samarbetsprojekt mellan Västra Hisingens kulturskola och KULMUS under ledning av Thomas Pontén. Förstudien lade grunden till projektet *En kulturskola för alla*.

Följande text är en sammanfattning baserad på de två rapporterna Slutrapport förprojektering *Kulturskola för alla. Hur möter vi elever med funktionsnedsättning?* (vidare kallad "EU-rapporten") samt "*Kulturskola för alla. Hur möter vi elever med funktionsnedsättning?*" – *Slutrapport* (vidare kallad "Slutrapporten").

Förstudien grundade sig på ett av de prioriterade målen för Göteborgs stads budget för 2008: att kulturskolornas uppdrag gäller *alla* barn. Vidare visade statistik från Sveriges Musik- och Kulturskoleråd (SMoK) såväl som från Göteborgs Kulturskolor att endast 10 eller färre elever per kulturskola hade någon form av funktionsnedsättning, vilket är en bråkdel av de barn med funktionsnedsättningar som faktiskt bor i stadsdelarna. Förstudien ville därför undersöka följande områden:

Marknadsföring: Vilka når vi och hur?

Lokaler: är de ändamålsenliga och tillgängliga?

Personal: Vilken kompetens finns? Vad saknas?

Målgrupp: Vilka är de, hur många, och var finns de vi borde vara till för? Varför söker de inte?

Metoder: Hur undervisar vi? Hur borde vi göra?¹⁰

Förstudien visade att PR-materialet var otillgängligt, t.ex. genom att ingen av bilderna visade barn med synliga funktionsnedsättningar och att det kunde "tolkas som att det krävs avancerade motoriska färdigheter för att gå på kulturskolan."¹¹ Det framgick också att det rådde en osäkerhet hos föräldrar till barn med funktionsnedsättningar om kulturskolans kompetens att ta hand om deras barn samt om barn med funktionsnedsättningar *kan* söka, vilket åtminstone är en förklaring till det låga deltagartalet i kulturskolans verksamheter. Kulturskolan måste bli bättre synlig för målgruppen.

Många lokaler som kulturskolorna använder sig av var heller inte handikappanpassade.

Förstudien visade också att det var brist på självförtroende som var hindret snarare än kunskapsbrist hos kulturskolepedagogerna. "Man tror att det är svårare än det i själva verket är att möta och undervisa dessa elever".¹² En pilotutbildning genomfördes och resultatet från den visar att med fortbildning och handledning kan personalens självförtroende höjas så att de "vågar ta steget att börja arbeta med dessa elever".¹³ Pilotutbildningen omfattade de tre stegen teori –

¹⁰ EU-rapporten s. 3

¹¹ Slutrapporten s. 2

¹² EU-rapporten s. 2

¹³ EU-rapporten s. 2

attityder och värderingar – praktik, vilket visade sig vara ett vinnande koncept. Den genomfördes för 15 personer ur personalen. Samtliga ur personalen fick också ta del av en heldagsföreläsning.

Elever med funktionsnedsättningar finns i särskolor i varje stadsdel men många är också integrerade i ordinarie grundskolan. Särskilt gruppen rörelsehindrade är underrepresenterade i kulturskolans verksamhet.

Förstudien visade att många i personalen har erfarenhet av att arbeta med barn med funktionsnedsättningar, men få har någon utbildning i ämnet. Deras metodik ansågs god även om det skulle behövas ”mer struktur, tydlighet och nivåanpassning, mindre grupper, och tillgängliga lokaler. Ibland kan specialanpassade instrument och andra hjälpmedel vara nödvändigt.”¹⁴

En referensgrupp bestående av ”kulturskolechefer, projektledaren, specialpedagog, habiliteringspersonal, funktionshindersansvarig i Lundby SDF samt elever med funktionsnedsättning och deras föräldrar”¹⁵ bidrog till arbetet. Där uppdagades många problem och svar på varför elever med någon funktionsnedsättning är så underrepresenterade i kulturskolorna. Förutom att få känna till kulturskolan och/eller hur man söker, finns det också svårigheter i att ta sig till kulturskolan. Föräldrar är ofta trötta på att skjutsa till habilitering och läkarbesök, barnen har ibland bara assistenter/ledsagare på skoltid och färdtjänsten lämnar en del att önska.

Möjligheter till spontanitet och självständighet är en viktig del av ungdomstiden. Ungdomars fritid handlar delvis om att få vara ambivalent och velig, att ha rätten att ändra sig och byta riktning, pröva olika stilar, utbud och aktiviteter. Att ha en funktionsnedsättning innebär i stor utsträckning att man behöver planera sin tillvaro. Det skall ordnas med resurspersoner, färdtjänst och anpassning. Med de förhållandena drunknar begreppet spontanitet.¹⁶

Ett genomförandeprojekt under läsåret 2010/2011 föreslogs innehålla kompetensutveckling för personalen inom kulturskolorna i Göteborg, gärna med peer-to-peer-inriktning. Peer-to-peer betyder här en handledningssituation, där en mer erfaren pedagog jobbar i par med en pedagog som vill lära sig mer. Kunskaps- och erfarenhetsutbytet ska dock i slutändan vara ömsesidigt. Även en chefsutbildning planerades. Genomförandeprojektet rekommenderades ta vara på den kompetens som redan finns inom kulturskolorna och föra den vidare till alla.

¹⁴ EU-rapporten s. 4

¹⁵ EU-rapporten s. 2

¹⁶ Kjellsdotter & Hultman s. 33

Projektet En kulturskola för alla

Projektet *En kulturskola för alla*, som denna uppsats behandlar, är det genomförandeprojekt som förstudien förberedde. Det genomförs under läsåret 2010/2011 och syftar till att stärka Göteborgs kulturskolors beredskap att ta emot barn med olika funktionsnedsättningar i sina verksamheter genom att erbjuda kulturskolepedagoger kompetensutveckling och möjlighet att hitta förhållningssätt och metoder i undervisningen. Metoden går ut på att man vaskar fram kompetens ur den egna personalstyrkan och sprider den vidare till resten av personalen. Kunskap utifrån är sekundär.

Deltagare

Projektets deltagare är uppdelade på två arbetslag som kreativt blivit kallade *arbetslag 1* och *arbetslag 2*.

Arbetslag 1 består av 8 kulturskolepedagoger från Göteborgs stad med olika specialiteter och från olika kulturyrtringar, med den gemensamma nämnaren att de har gedigen erfarenhet och utbildning i arbete med barn med funktionsnedsättningar. Arbetslag 1 fungerar som handledare för arbetslag 2 och utgör projektets kunskaps- och erfarenhetsbank. Formellt sett bekostar projektet 20% av deras anställning, så 7h i veckan förväntas läggas på projektet. Deltagarna i arbetslag 1 är:

Anders Nilsson, dramapedagog vid Kulturskolan Askim-Frölunda-Högsbo. Anders har mångårig erfarenhet av handledning av lärare, verktyg och metodik utifrån behov, konflikthantering, arbete mot förtryck, integration, fördomar, hitta motivationen hos elever m.m. Anders undervisar även i livskunskap och jobbar med drama/teater, scenisk gestaltning och regi.

Annika Halvarson, dramapedagog vid Angereds kulturskola, berättare, fil.kand i psykologi samt symbolterapeut. Snart 20 års erfarenhet av drama och teaterarbete med barn och ungdomar med alltifrån psykosociala problem, ADHD, autism till barn och ungdomar med flera funktionsnedsättningar på tidig utvecklingsnivå. Annika använder sig av samtliga konstformer i sitt arbete med drama som tyngdpunkt. Har stor erfarenhet av föreställningsarbete med funktionsnedsatta barn och ungdomar och har utvecklat en egen metod utifrån sagor i drama- och musikundervisningen. Utbildar och fortbildar personal och studenter inom sitt ämnesområde.

Christina Olsson, dramapedagog vid Kulturskolan Askim-Frölunda-Högsbo. Arbetat mycket med döva och hörselskadade samt barn och ungdomar med tal- och språkstörning. Är projektets expert på teckenspråk. Stor erfarenhet av drama i särskolan. Arbetar mycket med bilder för en tydligare struktur under lektioner. Christina har även arbetat med elever med rörelsehinder, multihandikapp, Downs syndrom m.m.

Kerstin Lagermark, bildlärare vid Kulturskolan Västra Göteborg, har en bakgrund som bildlärare och Uttryckande Konstterapeut. Det specifika med UKT är övergångarna mellan olika modaliteter som bild, musik, drama, dans och poesi. Föredrag och workshop om "Skapande och

hälsa". Arbetar med att stärka självkänslan i grupp och individuellt. Har inom ramen för kulturskolan även arbetat med barn med funktionsnedsättning och haft utställning med deras bilder. Det handlar mycket om förenkling och förhållningssätt, samt att sätta ord på vad man gjort alternativt skapandet som uttryckssätt när orden kanske inte finns.

Lisbeth Holmström, rytmikpedagog och musikterapeut (FMT, funktionsinriktad musikterapi) vid Kulturskolan Askim-Frölunda-Högsbo. Erfarenhet av att arbeta med svåra funktionsnedsättningar på tidig utvecklingsnivå. Arbetar med rytmik, musikterapi och instrumentalundervisning för barn i grundsärskola samt med barn med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar.

Magnus Pettersson, musikpedagog vid Angered's kulturskolor, musikterapeut. Stor erfarenhet av att använda gruppen (inkludera/välkomna/delaktighet), gruppdynamik, att arbeta med funktionsnedsättningar som autism, ADHD. Arbetar med symbolterapi, musik och drama.

Thomas Pontén, musikpedagog vid Kulturskolan Lundby och Västra Hisingen samt Kulturskolan Askim-Frölunda-Högsbo, musikterapeut (FMT, funktionsinriktad musikterapi). Stor erfarenhet av rörelsehinder, funktionsnedsättningar på tidig nivå, hjälpmedel m.m. Thomas var även projektledare för förstudien.

Fr.o.m. 1 jan 2011: Benedikte Sundström Esperi, danslärare och metodikutvecklare för dans i skola och dans och rörelse som estetisk läroprocess. Med elevens förutsättningar, läroplaner och dans, som utgångspunkt, får varje process ett eget uttryck och resultat. Utöver undervisningen skapar Benedikte läromedel för dans och utbildar/fortbildar inom ämnet. Driver företaget Dansverk.

När man läser om ovanstående personer kan jag förstå att man tänker "oj, men sådan kompetens har vi inte på vår lilla kulturskola". Men faktum är att ingen innan projektets start hade någon aning om att Göteborg var så pass resursstarkt. Man visste att det fanns lärare som hade arbetat en del med barn med funktionsnedsättningar eller gått någon kurs, men hade inte grepp om vad den samlade kompetensen gör för intryck. En kulturskolechef sade under året "Jag glömmer aldrig hur imponerad jag blev över vilken kompetens vi faktiskt har i staden första gången handledarna presenterade sig tillsammans."

Arbetslag 2 består av 8 kulturskolepedagoger från Göteborgs stad som önskar att lära sig mer om arbete med barn med funktionsnedsättningar, även om de flesta har en hel del erfarenhet inom detta område från förr. Dessa har fått en varsin mentor från arbetslag 1. Formellt sett bekostar projektet 10% av deras anställning, så 3,5h i veckan förväntas läggas på projektet. Arbetslag 2 består av:

Carina Hansson	musikpedagog vid Kulturskolan Lundby och Västra Hisingen (som arbetar tillsammans med Malin Ericson, danspedagog vid Kulturskolan Lundby och Västra Hisingen)
Katarina Attervall	(Fr.o.m. november 2010) dramapedagog vid Kulturskolan Östra Göteborg
Kristina Persson Lena Rydbäck	rytmikpedagog vid Kulturskolan Härlanda-Örgryte brasspedagog vid Kulturskolan Härlanda-Örgryte och Kulturskolan Majorna-Linné
Martin Salomonsson	slagverkspedagog vid Kulturskolan Majorna-Linné och Kulturskolan Centrum
Mikael Johanson Petter Rosenlundh	stråkpedagog vid Kulturskolan Angered (T.o.m. november 2010) klarinett/saxofonpedagog vid Kulturskolan Östra Göteborg
Susanne Thornell	bildpedagog vid Kulturskolan Angered och Kulturskolan Centrum
Zahra Mirfakhrai	dramapedagog vid Kulturskolan Norra Hisingen

Den totala mängden deltagare under året var alltså 18 personer.

Projektbeskrivning

Följande text är hämtad från projektbeskrivningen för *En kulturskola för alla*. Den är författad av projektledare och arbetslag 1.

Projektets mål är

...att genomföra ett kompetensutbyte i följande ämnen:

1. pedagogiska förhållningssätt i arbete med barn med funktionsnedsättningar
2. specifik metodik i arbete med barn med funktionsnedsättningar
3. integration barn med funktionsnedsättningar – normalt fungerande barn
4. hur man når barn med funktionsnedsättningar, t.ex. de som inte är knutna till en särskola

Kompetensutbytet sker mellan arbetslagen, inom arbetslagen samt utåt till kulturskolornas fasta verksamheter och personal.

...att medvetandegöra kulturskolecheferna i Göteborgs stad om problematiken kring barn med funktionsnedsättningar och kulturskolan.

...att bygga upp ett samarbete kulturskolorna emellan, att skapa inblick i och större utbyte mellan de olika verksamheterna.

Generella kunskaper om arbete med barn med funktionsnedsättningar i kulturskolan kommer utbytas genom

1. Utåtriktad verksamhet såsom Fantasia-festivalen, festivalen *En kulturskola i rörelse*, workshops med intresserad personal från kulturskolorna som inte deltar i projektet m.m.
2. Gemensam kompetensutveckling inom projektet genom gemensamma möten, studiebesök, workshops, konferenser (t.ex. Pascal-festivalen i 1-2 november 2010), seminarier m.m.

Specifika kunskaper om arbete med barn med funktionsnedsättningar i kulturskolan kommer utbytas genom

- 3.Handledning i form av att varje deltagare i arbetslag 2 får en mentor från arbetslag 1

Budget

Personalkostnader (lönen baseras på en månadslön på 25 000 kr/mån)

8 lärare arbetar 20% under ett år	672 000 kr
8 lärare arbetar 10% under ett år	336 000 kr
Projektledning	164 000 kr
Materialkostnader	200 000 kr
Övriga kostnader	128 000 kr

Totalt: 1 500 000 kr

Projektet bekostas av Göteborgs stad i form av utvecklingsbidrag från kulturnämnden. En mer detaljerad kostnadsredovisning kommer att presenteras för kulturnämnden efter projektets slut.

Kort om terminologin

Projektet *En kulturskola för alla* har valt att inte arbeta med någon definition av orden funktionsnedsättning, funktionshinder etc. Diskussionen ”vem är egentligen *normal* och vem är det inte?” kan pågå i oändlighet, och det finns en stor gråzon kring om barn har en funktionsnedsättning eller inte. Många blir inte diagnosticerade förrän senare i livet och många barn väntar på att bli utredda. Ett flertal av kulturskolecheferna berättar också att många föräldrar inte berättar för kulturskolan att deras barn har någon funktionsnedsättning, kanske av rädsla för att de ska bli särbehandlade. Därför är ett av projektets mål helt enkelt att lära kulturskolornas personal att vara öppna för *olikheter*, och vi har valt att inte fokusera på kunskap om olika definitioner av olika funktionsnedsättningar.

Ingen kan ha kunskap inför alla situationer. Att se individer i stället för diagnoser ger en bättre utgångspunkt.¹⁷

Syftet med detta arbete är inte att tillföra någon expertkunskap om funktionsnedsättningar, men en kort introduktion är ändå lämplig i sammanhanget. Handikapp, funktionshinder, funktionsnedsättning – det råder här en begreppsdjungel. Dessutom har de rekommenderade uttrycken ändrats flera gånger under 1900-talet, exempelvis från att man kallades *idiot* för några decennier sedan till idag då man ofta säger *utvecklingsstörd*. När vi deltog på Leva&Fungera-mässan i april 2011 mötte vi en rörelse som kallade sig ”Sluta säga utvecklingsstörd”, och menade att *intellektuellt funktionsnedsatt* var ett bättre uttryck i dagens Sverige. Förhoppningsvis hittar vi så småningom uttryck som inte diskriminerar, utan bara informerar och stödjer, även om man måste inse att både språk, uppfattningar och människor kommer att förändras med tiden.

Funktionsnedsättning

Termen *funktionsnedsättning* utgår från personens avvikelse och definieras som ”den egenskap som individen är bärare av och att denna egenskap gör att individen avviker från den som anses som normalt i vår kultur. Detta är *den individuella eller medicinska modellen* för funktionshinder”¹⁸ [min kursivering]. Socialstyrelsen definierar termen likt ovanstående citat som ”en avvikelse från vissa standarder för kroppens biomedicinska status och dess funktioner som är allmänt accepterade i en befolkning”¹⁹. Så kategoriseras t.ex. en blind person efter egenskapen att han eller hon inte kan se, eftersom det anses normalt i vårt samhälle att en person kan se. Denna tankegång hittas även i den inledande paragrafen i LSS, Lag om stöd och service till vissa funktionshindrade:

Denna lag innehåller bestämmelser om insatser för särskilt stöd och särskild service åt personer

1. med utvecklingsstörning, autism eller autismliknande tillstånd,
2. med betydande och bestående begåvningsmässigt funktionshinder efter hjärnskada i vuxen ålder föranledd av yttre våld eller kroppslig sjukdom, eller
3. med andra varaktiga fysiska eller psykiska funktionshinder som

¹⁷ Gårdare & Sandh s. 32

¹⁸ Lindqvist & Sauer s. 16

¹⁹ Socialstyrelsen/WHO, ICF s. 14

uppenbart inte beror på normalt åldrande, om de är stora och förorsakar betydande svårigheter i den dagliga livsföringen och därmed ett omfattande behov av stöd eller service.²⁰

Man måste dock hela tiden komma ihåg att med ett så brett begrepp som ”funktionsnedsättningar” kan man inte dra alla över en kam. Att tillgänglighetsanpassa en verksamhet för en autist är inte samma sak som att tillgänglighetsanpassa för en rullstolsburen.

Funktionshinder

Termen *funktionshinder* definieras utifrån mötet mellan människan och dess omgivande miljö, även kallat *den relationella modellen*²¹. Funktionshindret finns i glappet mellan en människas egenskaper och samhällets/miljöns krav på människan. I en värld utan ljud skulle t.ex. en döv person inte stöta på funktionshinder, även om funktionsnedsättningen kvarstår – ”Funktionshinder uppstår således när en person med en funktionsnedsättning möter bristande tillgänglighet eller andra former av barriärer i den omgivande miljön”²². Denna term tycker jag är väldigt inspirerande, då en aktiv insats i att förändra hur samhället ser ut minskar detta glapp och därmed kan bidra till minskade funktionshinder.

Världshälsoorganisationen WHO har utgår från denna term i sin aktionsplan:

Disabilities is an umbrella term, covering impairments, activity limitations, and participation restrictions. An impairment is a problem in body function or structure; an activity limitation is a difficulty encountered by an individual in executing a task or action; while a participation restriction is a problem experienced by an individual in involvement in life situations. Thus disability is a complex phenomenon, reflecting an interaction between features of a person’s body and features of the society in which he or she lives.²³

Handikapp

Socialstyrelsen avråder fr.o.m. 2007 användning av termen *handikapp*.²⁴

²⁰ LSS (1993:387) §1

²¹ Lindqvist & Sauer s. 19

²² Socialstyrelsen <<http://www.socialstyrelsen.se/fragorochsvar/funktionsnedsattningochfunktio>> 7 december 2010

²³ Världshälsoorganisationen <<http://www.who.int/topics/disabilities/en/>> 14 november 2010

²⁴ Socialstyrelsen <<http://www.socialstyrelsen.se/fragorochsvar/funktionsnedsattningochfunktio>> 7 december 2010

Kulturskola för alla – Kulturskola som elitsatsning

Under tiden då detta examensarbete gjorts har jag många gånger fått frågan på vilket sätt en kulturskola för alla har för relevans för en spetsutbildning som SNOA. Jag vill gärna försöka besvara den frågan här.

Det finns en tendens att se människor med funktionsnedsättningar utifrån det de inte kan istället för att se till deras kvaliteter. Vem säger att en rullstolsburen person inte kan bli professionell pianist? Om man har svårt för att lära sig noter p.g.a. dyslexi, kan man inte spela fantastisk musik för det?²⁵ Och är inte orkestern, med sina tydliga ramar och regler, en perfekt arbetsplats för en person med Aspergers syndrom?

Historien är full av exempel på framgångsrika kulturpersonligheter som har varit öppna med sin funktionsnedsättning. Med syfte att visa att det finns många som har lyckats trots (och i vissa fall, tack vare) sin funktionsnedsättning och att funktionsnedsättningar inte tillhör undantagen i kulturvärlden tänker jag lista en del här. Personerna i listan är slumpvis utvalda, och tips har erhållits genom en interaktiv lista på det sociala nätverket Facebook.

Andrea Bocelli, italiensk operasångare. Blev blind vid 12 års ålder efter en olycka.

Candoco, ett integrerat danskompani från Storbritannien.

Diane Schuur, amerikansk jazzsångerska och pianist. Blind sen födseln.

Django Reinhardt, gitarrvirtuos och kompositör med influenser från jazz och zigenarmusik. Rörelsehindrad till följd av en brandolycka.

Evelyn Glennie, klassisk slagverkare och kompositör som tack vare (”trots” är inte rätt ord i sammanhanget) grav hörselnedsättning blivit enormt framgångsrik.

Konstnärinnan Frida Kahlo från Mexiko, som efter en trafikolycka levde hela sitt liv i stora smärtor och rörelsehinder.

Glada Hudik-teatern, ett teaterkompani med skådespelare med intellektuella funktionsnedsättningar från Hudiksvall.

Ståuppkomikern Jesper Odelberg. Skämtar gärna om sin CP-skada.

Ståuppkomikern och författaren Jonas Helgesson som har en CP-skada.

Regissören, manusförfattaren och producenten Lars Mullback. Öppen med sin CP-skada.

²⁵ Om dyslexi och musik kan man läsa mer om i Gårdare & Sandh s. 43-49

Lena Maria Klingwall, konstnär och sångerska. Har inga armar och det ena benet är hälften så långt som det andra. Turnerar över hela världen, utbildad vid Kungliga Musikhögskolan i Stockholm.

Ludvig van Beethoven, kompositör som trots hörselnedsättning lyckades komponera historiska verk.

Oe Hikari, japansk kompositör. Autistisk.

Paul Wittgenstein, pianovirtuos som förlorade sin högra arm under första världskriget. Många kända kompositörer har dedicerat verk för honom, den mest kända är kanske Ravel och pianokonserten för vänster hand i D-dur.

Petter, svensk hiphopmusiker, nyligen (2011) diagnosticerad med ADHD.

Ray Charles, blind pianist, sångare, kompositör och jazzlegend.

Staff Benda Bilili, ett mycket framgångsrikt band från Kongo inom genren funk/afrikansk folkmusik. Medlemmarna är poliosjuka. Det har nyligen (2011) gjorts en film om dem.

Stevie Wonder, blind amerikansk pop-, soul- och funkartist.

Tony Iommi, legendarisk rockgitarrist och medlem i bandet Black Sabbath. Förlorade två fingrar i en industriolycka, men lärde sig spela gitarr med andra handen och med hjälp av konstgjorda förlängningar av fingrarna.

Och många, många fler!

Studier har visat att det enda som urskiljer professionella utövare från dem som inte lyckats nå toppen är en sammanlagd övningstid på mer än 10 000 timmar. Inget visar på att t.ex. talang eller fysiska förutsättningar har med saken att göra.²⁶

We agree that expert performance is qualitatively different from normal performance and even that expert performers have characteristics and abilities that are qualitatively different from or at least outside the range of those of normal adults. However, we deny that these differences are immutable, that is, due to innate talent. Only a few exceptions, most notably height, are genetically prescribed. Instead, we argue that the differences between expert performers and normal adults reflect a life-long period of deliberate effort to improve performance in a specific domain.²⁷

Om man ger alla chansen till att vara med från början kommer det återspegla sig på eliten. Man vet aldrig vem som kommer "bli bra". Finns drivkraften och viljan att lägga ner mängder av

²⁶ Ericsson, Krampe & Tesch-Römer s. 379 o. 384

²⁷ Ericsson, Krampe & Tesch-Römer s. 400

övning har man alltså stora chanser att nå den absoluta eliten. Därför borde alla som har den viljan få chansen att upptäcka, utveckla eller kanske bara få prova på sina konstnärliga färdigheter, exempelvis genom kulturskolans verksamhet.

Kultur som medicinskt hjälpmedel – Kultur som fritid

Att kulturella aktiviteter är rena medicinen för kropp och sinne har många studier visat. Man bedriver idag både sjukvård och friskvård med hjälp av olika kulturyttringar. Exempelvis inverkar musiken inte bara på att nya synapser i hjärnan bildas, utan påverkar också blodtryck, magsyreproduktion och tarmrörelser. Att lyssna på musik man tycker om har visat sig ha positiva effekter vid strokerehabilitering. Dans utvecklar balanssinne, koordination och samarbetsförmåga, vilket idag används terapeutiskt med t.ex. parkinsonspatienter och som mobbingförebyggande åtgärder. Dansen förebygger även många sjukdomar t.ex. osteoporos. Estetiska lärprocesser har visat sig ha goda resultat vid barns inläring i skolan. Man har även funnit en direkt korrelation mellan intelligenskvot (IQ) och förmågan att klappa i takt. Konsten och designen har enorm betydelse för hur fort patienter tillfrisknar i uppvakningsrum på sjukhus.²⁸ För att möjliggöra vidare forskning och utbyte inom ämnet, har Centrum för Kultur och Hälsa startats vid Göteborgs Universitet.²⁹

Människor med funktionsnedsättningar kan också framgångsrikt habiliteras och rehabiliteras med hjälp av kulturella aktiviteter. De flesta konstformer har en eller flera terapeutiska metoder. Bland projektdeltagarna i *En kulturskola för alla* finns exempelvis tre musikerapeuter, en uttryckande konstterapeut, två symbolterapeuter och en dramalärare som använder sig av drama som mobbingförebyggande metod. Några av kulturskolorna i Göteborgs stad erbjuder funktionsinriktad musikerapi (FMT) som en valbar kurs.

Den terapeutiska sidan av kulturen är livsviktig, men ibland glömmer man att barn med funktionsnedsättningar också bara är just barn, och precis som alla barn vill de också ha kul på fritiden. Man ska inte slentrianmässigt tänka att alla aktiviteter som barn med funktionsnedsättningar deltar i ska vara i habiliteringssyfte.

Fritiden (...) för barn och ungdomar med funktionsnedsättning blir ett evigt tränande mot att uppnå maximal självständighet, istället för en möjlighet till interaktion, delaktighet och ”lek” utifrån sin egen förutsättning.³⁰

Jag vill poängtera att båda utgångspunkterna, kultur som terapeutisk verksamhet och kultur som fritid, är väldigt viktiga. Båda alltid ska tas i beaktande när man erbjuder fritidsaktiviteter för barn med funktionsnedsättningar.³¹

²⁸ Gunnar Bjursell, professor i Molekylärbiologi vid Göteborgs Universitet, föreläsning under kulturskolornas gemensamma studiedag den 25 augusti 2010

²⁹ Centrum för Kultur och Hälsa <<http://www.ckh.gu.se>> 30 april 2011

³⁰ Kjellsdotter & Hultman s. 16

³¹ Om balansen mellan de konstnärliga målen och de terapeutiska målen kan man läsa om närmare i Lindqvist & Sauer i avsnittet *mellan konst och terapi* s. 117-119

Det finns ingenting som pekar på att en person med funktionsnedsättning har annorlunda fritidsintressen än personer utan funktionsnedsättning. Det är förmågan att uttrycka sina preferenser som kan skilja – och möjligheterna att välja.³²

Resultat och diskussion

Vad har projektet utfört?

Liksom i projektbeskrivningen ovan har arbetets insatser varit på tre områden: 1.) utåtriktad verksamhet, 2.) kompetensutveckling och utbyte inom projektgruppen, samt 3.) handledning. Jag och de övriga projektdeltagarna har också varit drivande i tillgänglighetsfrågor som generellt rört kulturskolorna i staden, och redogör nedan för det arbete vi har gjort och de förändringar vi åstadkommit.

Utåtriktad verksamhet

Workshop för personalen på Västra Hisingens kulturskola den 11 november 2010. Workshopen var en timme lång och förlades till en arbetsplatsträff (APT). Ungefär 15-20 personer ur personalen deltog. Timmen innehöll en kort introduktion till funktionsnedsättningar och en mängd värderingsövningar med utgångspunkt i den egna undervisningen.

Workshop för personalen på Tynnereds kulturskola 22 november 2010. Personalen efterfrågade inspiration och tips för hur de kan börja arbeta med barn med funktionsnedsättningar. En presentation av tidigare särskoleprojekt inom KULMUS gjordes, inklusive filmvisning från arbetsprocesser och slutproduktioner.

Workshop för personalen inom CLÖHS (samarbete mellan kulturskolorna i Centrum, Linnéstaden, Örgryte och Härlanda) den 12 januari 2011, en heldag för 40-talet personer. Dagen började med en gemensam samling och presentation av projektet och handledarna. Några aktiviteter och värderingsövningar genomfördes på temat *normal – funktionsnedsatt*. Personalen hade under juluppehållet fått anmäla sig till två workshops utifrån sitt eget behov och intresse utav fem som vi ordnade. De fem olika ämnena var *sagor som metod i drama/musikundervisningen, bild för alla, introduktion till FMT, lek och improvisation som metod* samt *metodanpassning utifrån din egen undervisning*. Innan lunch gick man på sin första workshop och efter lunch på sin andra. Vid dagens slut samlades alla igen för en gemensam reflektion.

Stadsövergripande studiedag, 3 februari 2011, dit hela personalen från samtliga kulturskolor i staden var inbjudna. Kulturskolornas utvecklingsprojekt fick presentera sig under 15 minuter var. Här lanserades äppelmärkningen och det informerades om att handledningen nu var öppen för alla (läs vidare om detta på sid. 32). Handledarna presenterade sig.

³² Kjellsdotter & Hultman s. 17

Chefsworkshop, 25 februari 2011. Handledarna kände att ett möte med alla chefer behövdes, och målet var att visa några aktiviteter som passar alla typer av barn utan att det behöver kosta mer än vanligt. Vi ville också väcka en tanke om att ett ”för alla” –perspektiv ska få följa med i hela verksamheten. En ordentlig chefsutbildning som föreslogs i förstudien fanns det inte tid med hos varken cheferna eller för handledarna att förbereda, så en två timmars workshop var en kompromiss. Workshopen började med att cheferna kom en halvtimme för sent, cheferna från CLÖHS kom inte alls (en av dem hade anmält sin frånvaro i förväg). Därefter blev det dock mycket lyckat, vi landade först tillsammans ”här och nu” och berättade om något barndomsminne. Sedan följde en sagostund med reflektion, en sångstund med reflektion, dans där hälften av deltagarna var ”stolsburna” och slutligen bild med olika metoder som fungerar för alla med olika förutsättningar. Handledarna berättade om sina erfarenheter vid arbete med barn med funktionsnedsättningar. En kort diskussion följde. Den borde ha varit längre med tanke på alla frågor som kom upp men var tvungen att avslutas då tiden tog slut. Vi hoppas att cheferna i fortsättningen tar initiativ till att prata vidare om dessa frågor ordentligt igen. Alla kulturskolor skulle, som vi i projektgruppen ser det, vinna på att lära av varandras arbeten med elever med funktionsnedsättningar. Varje kulturskola har något bra att

visa upp, men har också problem som måste lösas. Kommentarer från workshopen har varit att det var skönt att äntligen få skratta tillsammans och få se saker ur en positiv synvinkel! Chefsmöten brukar i övrigt tydligen vara av hårdare karaktär.

Leva&Fungera-mässan 5-7 april 2011 på Svenska mässan i Göteborg. Mässan är, i deras egna ord, ”den tillgängliga mötesplatsen för alla med funktionsnedsättning och alla som arbetar inom hjälpmedel, assistans, service och tjänster för brukare i alla åldrar.” I år var det dessutom tema ”barn” så vårt deltagande där passade utmärkt in. Syftet var att visa upp kulturskolan och förklara att vi finns till för alla. Både handledarnas erfarenheter och förstudien visade att kulturskolan inte var känd hos brukarna, och väl på mässan såg vi att farhågorna stämde. Nästan ingen av besökarna i vår monter kände till begreppet ”kulturskola”, vissa kände till begreppet ”kommunala musikskolan” men trodde inte det var något för dem. I Kulturskolornas monter kunde alla barn hjälpa till med att skapa vårt interaktiva konstverk, prova på en del instrument samt klä ut sig i teaterhörnan. Givetvis fanns all tänkbar

information om verksamheterna tillgänglig. Två bejublade uppträdanden med sånger skrivna av barn och musiklärare i stadsdelen Angered hanns med, och när andan föll på sjöngs och spelades det även friskt i montern. Även om mässan, trots årets tema, inte lyckats locka dit fullt så många barn som vi hade hoppats på kan resultatet ändå inte ha blivit bättre – många barn och ungdomar fick chansen att upptäcka kulturskolornas ämnen och känna att det var roligt och förutsättningslöst. Många vuxna, föräldrar och människor som arbetar med barnen,

nåddes också genom samtal vid montern. Det märks t.ex. på den mängd av e-post som inkommit till projektledaren efter mässan från föräldrar till barn med funktionsnedsättningar som upptäckt kulturskolan och vill anmäla sina barn.

Kompetensutveckling och utbyte inom projektgruppen

Varje fredag 9.00-12.00 har arbetslag 1 och projektledaren träffats på olika platser i staden för möten. I början av höstterminen var dessa möten av planeringskaraktär, eftersom projektet i princip var ett blankt blad när det startades. I efterhand vet vi att planeringsarbetet borde gjorts redan under vårterminen 2010, så att deltagarna hade fått en chans att planera in projektdeltagandet i sina undervisningsscheman. Som det blev nu tog det mycket tid att kompromissa oss fram till en fast projekttid i veckan, och det rädde stor osäkerhet om projektets utformning i början.

Så småningom började olika workshops vävas in på fredagarna. Till dessa tillfällen bjöds också arbetslag 2 in. Arbetslag 2 fick egentligen inte plats med dessa fredagar i sin 10% tjänst, så de som gick dit gjorde det av eget intresse på fritiden. Detta resulterade dock i att deltagarantalet varierade ganska mycket från gång till gång. Vidare har de deltagare som varit intresserade och lediga åkt på några konferenser. Samtliga dessa tillfällen finns beskrivna nedan:

3 september 2010: Teckenspråksintroduktion med Christina Olsson, som också visade hur hon arbetat med autistiska barn, barn med ADHD och barn med hörselskador. (Här var bara arbetslag 1 med)

1 oktober 2010: Workshop med Kerstin Lagermark om övergångarna mellan olika modaliteter - bild till dans till musik till skrivande. Visning av bilder på personligt formspråk. Andra delen handlar om det riktigt förenklade arbetssättet i bild för barn med särskilda behov. Praktisk tillämpning och bildvisning från arbete och utställning.

14 oktober 2010: HafV-konferens. HafV står för "Forskning i Västsverige om människor med funktionsnedsättning". Konferensens titel var "Delaktig eller utanför – om kultur och funktionshinder"

15 oktober 2010: Inspirationsfilmvisning av Lisbeth Holmström och Christina Olsson från ett Pascal-projekt som gjorts inom KULMUS. Hur kan man arbeta med barn med funktionsnedsättningar genom att börja precis där man är som lärare?

22 oktober 2010: Introduktion till Funktionsinriktad musikterapi (FMT) av Lisbeth Holmström och Thomas Pontén. FMT finns som ämnesval i några av kulturskolorna i Göteborg. Filmvisning och praktisk prova-på. Denna workshop gav verkligen mersmak då några av musikleärarna i arbetslag 2 numera funderar på att vidareutbilda sig till musikterapeuter. Detta resulterade också i en sammanställning av alla utbildningar i musikterapi som finns tillgängliga i Sverige.

1-2 november 2010: Pascal-festival i Lund.

19 november 2010: Seminarier om kommunikation, musik och språk i Stockholm.

3 december 2010: Annika Halvarson höll workshop i hur man med sagor som utgångspunkt kan arbeta med barn och ungdomar med funktionsnedsättningar, med framförallt ämnet drama i kombination med musik enligt egen metod. Föreläsning och filmvisning.

10 december 2010: Anders Nilsson om drama för barn med funktionshinder- tema förenkla och förtydliga. Hur kan jag som pedagog ha nytta av dessa övningar i min egen undervisning inom musik, dans, bild och drama?

4 februari 2011: Christina Olsson om teckenspråk och tecken som stöd. Teoretisk introduktion, inläring av teckenspråk med hjälp av sånger, och en introduktion till litteratur och websidor där man kan lära sig mer på egen hand.

4 mars 2011: Magnus Pettersson visade hur man med lek, sång och improvisation kan arbeta utifrån allas förutsättningar. Magnus introducerade oss till musikterapi ur en psykodynamisk vinkel, som han är utbildad till, samt till musikhandledning. Praktiska tips och förslag till moment i undervisningen och lektionsupplägg.

11 februari 2011: Benedikte Sundström-Esperi tog oss med på en morgonföreställning i dans med årskurs 3 vid Samskolan i Göteborg. Föreställningen hade utvecklats av eleverna själva inom vissa ramar som Benedikte utformat. Därefter följde workshop som visade hur man kan arbeta med dans utan förutsättningar och dans fri från förväntningar och krav. Konkreta tips och praktiska övningar på hur man kan göra det enklare för barn med olika svårigheter, samt hur man får alla att känna sig lika delaktiga och lika duktiga. Slutligen en presentation till hur Benedikte arbetar med dans i estetiska lärprocesser i grundskolan.

18 mars 2011: studiebesök hos Eldorado, ett aktivitets- och kulturhus för människor med någon typ av funktionsnedsättning i staden. Presentation av verksamheten samt rundvandring i deras hus med upplevelse- och sinnesrum.

15 april 2011: besök från föreningen Passalen och deras projekt ”fritid för alla” som berättade om deras arbete och mål. Då det visade sig att vi har en hel del gemensamma mål, bl.a. ett stadsgemensamt resurscentrum, började vi skissa på samarbetsmöjligheter för framtiden.

Dessutom har kunskapsutbyte skett i två digitala forum. En intern³³ Facebook-grupp skapades och alla fick tillgång till en gemensam mapp i det interaktiva fildelningsprogrammet Dropbox. På Facebook-gruppens forum har deltagarna delat med sig av läsvärda länkar, sevärda videoklipp m.m. och diskuterat dem. I Dropbox har vi lagt alla gemensamma dokument, och alla har kunnat kommentera och ändra i dokumenten efter behov.

Handledning

Varje deltagare från arbetslag 2 fick en handledare från arbetslag 1. Eftersom det på höstterminen bara fanns 7 handledare, fick två av handledarna lite utökade arbetsuppgifter och ta sig an den 8e deltagaren från arbetslag 2. Teamen bildades efter när man kunde arbeta tillsammans. Trots detta har det inte varit helt enkelt att hitta gemensamma tider att träffas på för alla. Detta problem hade kunnat undvikas om en gemensam tid i veckan hade reserverats redan våren 2010, innan alla individuella scheman hade lagts. Den ”åttonde” i arbetslag 2 fick först till höstlovet kontakt med en handledare, då projektledaren in i det sista trodde att en åttonde handledare med specialisering på dans skulle knytas till projektet redan under hösten.

Handledningen har sett väldigt olika ut, beroende på behoven hos deltagaren från arbetslag 2. Utformningen och frekvensen av träffarna har varit helt upp till teamen att bestämma, vissa har träffats ofta men inte så länge, medan andra har haft långa samtal mer sällan. I några fall har en verksamhet startats upp med en liten grupp av barn med funktionsnedsättningar i vilken handledaren varit antingen delaktig eller bara observerat och sedan utvärderat efter lektionen. I andra fall har deltagaren från arbetslag 2 ”följt med på jobbet” hos handledaren för att få inspiration och mod att i framtiden starta en verksamhet. I vissa fall har handledningen endast bestått av samtal om förhållningssätt m.m.

Mer om deltagarnas röster om handledningen i avsnittet *Deltagarna utvärderar* (sid. 35).

Äppelmärkning

Förstudien visade att det fanns en stor osäkerhet hos föräldrar till barn med funktionsnedsättning huruvida kulturskolan hade kompetensen att ta hand om deras barn. För att undanröja tvivel började vi fundera över någon lämplig märkning av kulturskolornas kursutbud som flaggar för någon form av tillgänglighetsanpassning i fråga om lokal, pedagogik och/eller ämnet i sig.

Valet föll till slut på äpplet, som med grund i en engelsk modell har använts en tid av biblioteken i Sverige. På de flesta bibliotek finns numera äppelhyllor som innehåller litteratur för dem som på något vis inte kan tillgodogöra sig bibliotekens ordinarie utbud. Det kan t.ex. röra sig om punktskriftsböcker, taktila böcker, ljudböcker och mycket annat.

³³ Endast projektdeltagarna har tillgång till vad som skrivs på diskussionsforumet, inga utomstående har insyn.

I Västsverige har äpplet spridit sig till många andra kulturformer, det finns numera t.ex. äppelmärkta föreställningar, filmer, biovisningar m.m. Exempelvis hade Kulturkalaset i Göteborg äppelmärkta programpunkter sommaren 2010.

Enligt Eva Fred på regionbiblioteket Väst, som är med i *kärnbusgruppen* som utvecklar äppelhyllorna i Sverige, har äpplet ingen nationell definition utan signalerar helt enkelt att här har man tänkt till lite kring tillgänglighetsanpassning. Det kanske inte passar alla, men några fler än vanligt. Man har släppt logotypen fri, den finns att hämta på deras websida, men många designar sitt eget äpple. Exempelvis tog Kulturkalaset fram sin äppelsymbol tillsammans med Sensus studieförbund.

Vi presenterade idén hos kulturskolecheferna i januari 2011 om att äppelmärka kurser i kulturskolornas utbud till vårens broschyrer, som samlar anmälningar till kurser som börjar hösten 2011. Tillstånd hade hämtats både från Sensus studieförbund och från regionbiblioteket Väst att använda deras äppelsymboler. Vi släppte även definitionen fri, men rekommenderade att den skulle klinga i stil med ”Denna aktivitet är öppen för alla, men erbjuder även särskild tillgänglighetsanpassning i fråga om lokal och/eller pedagogik för dig med någon form av funktionsnedsättning. Kontakta kulturskolan för mer information”.

Sedan lämnade vi inventering av respektive kulturskolas kurser till cheferna. Inventeringen rörde tre plan, och jag tog mig själv som oboelärare vid Kulturskolan Örgryte-Härlanda som exempel:

Lokalen. Hur tillgänglig är undervisningslokalen för den som har svårt att röra sig, förflytta sig eller är rullstolsburen?

Magdalena svarar: *Jag undervisar i musiksalen på Gamla Lundensskolan som är på markplan utan några trösklar att ta sig över. Det finns inte några automatiska dörröppnare, men generellt bra tillgänglighet.*

Undervisningen. Är det möjligt att ha individuell undervisning eller undervisning i mindre grupp? Har pedagogen någon särskild kompetens på området funktionsnedsättningar?

M: *Undervisningen av oboe sker individuellt eller 2-och-2. Detta beror mest på det låga elevantalet, men specialanpassad undervisning är alltså möjlig. I övrigt har jag ingen särskild kompetens på området, även om jag skulle göra allt för att göra en lärorik och rolig lektion för vem som helst. I grund och botten är ju inget barn lik det andra så jag gör automatiskt en specialanpassning för varje elev.*

Ämnet. Vissa ämnen kräver vissa funktioner och andra ämnen andra funktioner. Finns det något ämne som är lättillgängligt?

M: *Oboe är ett instrument som kräver ganska god motorik i munnen och även i fingrarna. Den allmänna uppfattningen verkar enligt min erfarenhet vara ”oboe – det som är så svårt!” men om man inte berättar det för barnen så brukar de inte uppleva några svårigheter. Jag är dock öppen för att alla ska få prova om intresset finns, även om jag är medveten om att ämnet inte passar alla funktionsnedsättningar.*

Det räcker med att något av områdena lokal, undervisning eller ämne är tillgängligt för att få äppelmärkas. Baserat på min inventering av min undervisning kan min chef med ro sätta ett äpple på oboeundervisningen vid Kulturskolan Örgryte-Härlanda (vilket också gjordes).

En tanke med detta var också att i förlängningen se till att varje ämne var äppelmärkt någonstans i staden, så att om man inte har möjlighet att t.ex. dansa i sin stadsdel ska man kunna göra det i en annan.

Hur gick det då? Det blev väldigt olika resultat på de olika kulturskolorna:

I första utkastet till Kulturskolan Örgryte-Härlandas broschyr fanns endast två-tre ämnen äppelmärkta. Då hade man tänkt i kategorin ”lätta ämnen” t.ex. klaffgitarr, eller ämnen med tillgängliga undervisningslokaler. I dessa fall tyckte jag och projektdeltagarna att äppelmärkningen slog helt fel – när endast ett fåtal av en mängd kurser är äppelmärkta signalerar det till målgruppen att ”det här är det enda ni klarar av” eller ”det här är det enda vi vill att ni gör”. Tanken var snarare att de flesta kurserna skulle vara äppelmärkta och att endast de kurser som verkligen inte lämpade sig för annat än ”normalstörda” barn skulle bli utan äpple. Till den slutgiltiga versionen tog man detta till sig äppelmärkte fler ämnen, och planen är att fortsätta inventeringen så att många fler äpplen dyker upp nästa år.

Kulturskolan Angered valde att äppelmärka hela kulturskolan. Samtliga i personalen var överens om att om det sökte någon med behov av särskilt stöd eller särskild anpassning var det självklart att man som pedagog gjorde allt för att tillgodose detta.

Kulturskolan Norra Hisingen har använt sig av äpplet i öppet-hus-sammanhang.

Kulturskolan Askim-Frölunda-Högsbo och Västra Göteborg vände på frågan till sina lärare och frågade, efter all fortbildning de har blivit erbjudna, vem som *inte* vill äppelmärka sin kurs. I skrivande stund har ingen sagt ifrån, men kulturskolan hade tyvärr inte tillräckligt med tid att införa äppelmärkningen redan i år. Man tycker dock att det är en bra idé och man satsar på att inventera ordentligt till nästa år. Däremot äppelmärktes de flesta av aktiviteterna i broschyren för festivalen *En kulturskola i rörelse*, som utgår från Kulturskolan Askim-Frölunda-Högsbo.

Kulturskolorna Västra Hisingen och Lundby samt Kulturskolan Östra Göteborg uttryckte sig mycket positiva till idén men kände att de behöver mer tid för att inventera alla kurser ordentligt. Man satsar på äppelmärkning till nästa års marknadsföringsmaterial. Kulturskolorna Centrum och Majorna-Linné har inte uttalat sig i frågan. Ingen av kulturskolorna har ännu börjat använda äppelmärkning i deras information på internet.

Materialförstärkning

Projektets materialbudget har använts till att köpa in hjälpmedel som på något sätt rustar kulturskolorna för att på ett bättre sätt ta emot elever med funktionsnedsättningar och stimulera deras kreativa skapande. Kulturskolorna har själva kommit med förslag på vad de behöver och projektdeltagarna har hjälpt till att inventera behovet. Det har rört sig om allt från specialanpassade musikinstrument som klaffgitarrer till DVD-skivor med sånger på teckenspråk.

Deltagarna utvärderar

Ett utvärderingsformulär skickades till projektdeltagarna i slutet av april. Anledningarna till att utvärderingen gjordes innan projektet var helt avslutat var två: att synpunkterna på nästa års verksamhet skulle hinna påverka planeringen för den, och att svaren skulle hinna publiceras här. Frågorna har matchats mot projektbeskrivningens mål. Av 17 förfrågningar kom det 15 svar, 8 från arbetslag 1 och 7 från arbetslag 2. Svaren har delats upp beroende på vilket arbetslag man tillhör. Här följer en sammanfattning av de svar som kom in.

1. *Skriv om några av de viktigaste lärdomarna du har fått med dig från läsårets projekt om undervisning av barn med funktionsnedsättningar. Relatera dina lärdomar till projektbeskrivningens fyra kompetensmål:*

pedagogiska förhållningssätt i arbete med barn med funktionsnedsättningar

Från arbetslag 1 har tre personer framhållt vikten av lugn och tålmod. Inläringen måste få ta tid. Två personer framhåller ord som förenkla och förtydliga undervisningen. En person skriver om det personliga mötet som är så viktigt för att bekämpa fördomar och för att lära sig förstå varandra. Fyra personer skriver om hur angeläget det har varit för dem med erfarenhetsutbyte och fortbildning inom arbetslaget: ”Har satt mina egna värderingar och kunskaper i nytt ljus/perspektiv.” En person skriver om hur nyttigt det var att se filmer om och att besöka verksamheter som redan gjorts i staden (t.ex. Pascal, Barnsalonger, Högsbogårdsskolans Träningsskola), att se vilket glädje som finns i gemenskapen i skapandet. En person har inte svarat på frågan.

I arbetslag 2 framhåller tre personer sina nya kunskaper: ”Gett mig nya idéer om hur jag ska agera och kommunicera som lärare”, ”Jag har hittat fler verktyg för alla elever”, ”Har fått vara med dom och se hur de fungerar och vad som kanske inte fungerar så bra”. En person har fått mersmak för symbolpedagogik. En person skriver hur värdefullt det är att i en grupp ha två pedagoger i olika ämnen ”då när man är 2 pedagoger kan man varva mellan vem som håller i sitt ämne.” Arbetslag 1 framhöll tiden som viktig, och det har även en person i arbetslag 2 tagit fasta på: ”Däremot kräver funktionsnedsatta mer tid och mindre krav på att gå framåt utan kanske mer att en lektion handlar om att få vara där och ha kul.” En persons viktigaste lärdom var att ”alla övningar måste förenklas och åter förenklas.” En deltagare skriver ”Jag tycker även att jag har förändrat mitt sätt att se på vilka som får och kan ägna sig åt kultur och scenkonst.” Två personer har inte svarat på frågan.

specifik metodik i arbete med barn med funktionsnedsättningar

En viss förvirring har rått om skillnaden på den här frågan och den förra. Återigen skriver arbetslag 1 (5 personer) om vikten av ett långsamt tempo, om förenkling och fasta rutiner. Två personer har blivit inspirerade av de metoder som FMT erbjuder, och två personer har blivit inspirerade lära sig Tecken som stöd. Tre personer skriver om vikten att inte se alla med funktionsnedsättning som en grupp, utan att alla är unika och behöver anpassning av undervisningen: ”Sen gäller det att ta tillvara på sin kompetens och anpassa den till varje barns förutsättningar.” En person framhöll värdet i att träffas och diskutera metoder inom arbetslaget. En person svarade inte på frågan.

Arbetslag 2: En person skriver att hon känner sig kapabel att göra bättre lektionsupplägg idag, och har bättre kunskaper om hur man kan anpassa den egna undervisningen. En person skriver om alla värdefulla tips från metoder som FMT och Mingmetodiken. En person framhäver de lärdomar som har erhållits genom studiedagar under året. En person har lärt sig att involvera flera sinnen i undervisningen för bättre förståelse, ”t.ex. använda bilder, ljud, rörelser, tecken, olika bilder etc. om precis samma ting.” Att ta vara på energin och koncentrationen när den är som störst, är den viktigaste lärdomen för en annan person. Två personer svarade inte på frågan.

integration barn med funktionsnedsättningar – normalt fungerande barn

I arbetslag 1 skriver tre personer om att det behövs en ”större medvetenhet bland elever” och en tolerans och ”vana att se varandra”. Ju mer vi arbetar tillsammans integrerat desto lättare kommer det bli. Svårigheten ligger dock enligt två personer i att ”möten skall bli berikande för alla parter”, ”viktigt inte minst för de normalfungerande barnen” så att de inte ska kännas sig tillbakadragna i utvecklingen. ”Ofta är det miljömässiga hinder och otydlig pedagogik som sätter hindren” skriver en person. En annan person skriver att hindren uppstår när lektionen har för mycket fokus på resultatet istället för på upplevelsen. Samma person menar också att rädslan för att den egna kompetensen inte ska räcka till också är ett stort hinder.”Skapande ämnen är en fantastisk ingång att få alla att lyckas tillsammans. Funktionshinderbarn kan vara duktigare än normalfungerande, i tex bildskapande” skriver en person. Två personer skriver att de själva blivit bättre på att hantera sina elever under året. En person har saknat den här vinkeln i projektet, och en person vill ha mer inspiration från välfungerande befintliga integrationsprojekt som ShareMusic.

En person ur arbetslag 2 inser att det finns både fördelar och nackdelar med integration. Två personer upplever fortfarande att det är svårt att ha för olika barn i samma grupp. En person skriver att det går bättre om det finns mer personal. En person har inte testat att undervisa en integrerad grupp och två personer har inte svarat på frågan.

Svaren visar tydligt att detta fortfarande är det största problemet för lärarna. Projektet har uppenbarligen misslyckats i fortbildning i denna fråga. Frågan är dock inte glömd utan i högsta grad levande genom att det råder en stor diskussion bland lärare och på chefsnivå

om integreringens fördelar och nackdelar. I framtiden rekommenderas detta bli en prioriterad fråga vid fortbildning av personal.

hur man når barn med funktionsnedsättningar, t.ex. de som inte är knutna till en särskola

Arbetslag 1 föreslår både konkreta åtgärder men också att en värdegrundsförändring är nödvändig. Fyra personer skriver om vikten av ”information på alla nivåer i elevernas nätverk” d.v.s. med föräldrar, skola, habilitering, föreningar etc. Två personer uppmanar till uppsökande verksamhet och en person efterlyser en kartläggning av arenor där eleverna och deras anhöriga finns. En person skriver om svårigheten att få reda på vem som har en funktionsnedsättning p.g.a. tystnadsplikt, och därigenom faller många mellan stolarna och svåra att nå. Tre personer efterlyser samarbeten med t.ex. föreningen Passalen, specialskolor och organisationer. En person varnar för ett slentrianmässigt vi/de -tänkande, och istället se människorna bakom. Fortfarande används särskolan som en vanemässig kanal, skriver en person. Samma person menar att generell bättre marknadsföring av kulturskolan är ett första och avgörande steg i arbetet: ”Kulturskolan idag befäster (omedvetet?) kulturen som något exklusivt och nåt som inte är för alla. En demokratifråga!”

En person i arbetslag 2 kommer personligen dela ut anmälningsblanketter till barn i särskoleklasser och integrerade klasser: ”det känns bra att man besökt dom och gett ett ansikte så dom vet vem man är”. En annan person är inne på samma spår ”Jag tycker att vi måste skicka ut information om ansökningar till kulturskolan även till skolorna, inte bara hem.” En person skriver att det är svårt att få barn med funktionsnedsättningar att komma till kulturskolan p.g.a. svårigheter med transport. Personen har själv hämtat barnen hemma för att de ska kunna delta i undervisningen! Två personer säger att projektet inte tagit upp frågan. Tre personer har inte svarat på frågan.

Man kan utifrån svaren både säga att det här är en åsidosatt fråga men också att många har idéer om vad som borde göras. Detta ansvar kan rimligtvis inte ligga på lärarna, utan måste upp på chefsnivå för att få en inriktning, strategi och genomförande.

2. Känner du att din avsatta arbetstid (10%/20%) har motsvarat din arbetsbelastning? Motivera!

Fyra personer ur arbetslag 1 (som arbetat på 20%) skriver att arbetsbelastningen motsvarat den avsatta arbetstiden. Två personer hade haft gärna gjort fler handledningsinsatser. T.ex. att handleda en person till från arbetslag 2 eller fler punktinsatser. En person skriver att ”tiden hade kunnats utnyttjas bättre om schemat för den ordinarie undervisningen inte redan var lagd. Det blev ett stort hinder.” En annan skriver att ”det har direkt blivit krångligt att delta i verksamheterna som inte legat på projekttidens dag (fredagar).” En person skriver att 20% är rimlig tid, men att det ofta har känts stressat på möten. Vissa frågor hade gärna fått diskuterats i lugn och ro. Några veckor, t.ex. då det har planerats och genomförts workshops har det varit högre arbetsbelastning, men det har jämnat ut sig med andra veckor då det varit mindre att göra.

Arbetslag 2 har på sina 10% arbetat med någon form av undervisning av elever med funktionsnedsättningar på sin kulturskola. Om de har känt att tiden och viljan finns har de utöver detta (på sin fritid) gått på fredagsträffarna. Kulturskolecheferna har lovat att arbetslag 2 får sätta in vikarier eller ställa in lektioner om en fredagsträff intresserar men krockar med ordinarie undervisning. Trots detta är en person väldigt missnöjd med att inte fått någon tid avsatt till fortbildning. Tre personer bedömer att arbetsbelastningen motsvarar den avsatta arbetstiden. Två personer bedömer detsamma, men hade önskat mer avsatt tid så att de hade haft möjlighet att gå på fler fredagsträffar. En person önskar att det fanns mer tid för att diskutera med arbetslag 1 om metoder i att möta barn med funktionsnedsättningar i kulturskolan. En person menar att projektet kom lite för snabbt inpå och tiden hade kunnat utnyttjas bättre om man hann planera undervisningen bättre.

3. *Hur många elever med funktionsnedsättningar uppskattar du att du har nått genom din undervisning under året? Denna fråga är viktig för utvärderingens statistik!*

Arbetslag 1: ca 131 elever

Arbetslag 2: ca 68 elever

Totalt: ca 199 elever

Den här frågan kunde ha varit bättre ställd. Vissa har svarat med en siffra på de elever som de har nått genom projektet, och vissa har svarat med en siffra på de elever som de har mött genom hela året (egen undervisning, handledning, skolverksamhet m.m.). Jag har i ovanstående siffra valt att räkna in alla elever oavsett projekttilhörighet eftersom även barnen som inte formellt ingår i projektet nu har bättre och mer medvetna lärare. I möjligaste mån har jag undvikit att räkna de elever som har mött lärare från både arbetslag 1 och 2 dubbelt. Siffran kan vara en aning högre eftersom de som rapporterat de elever som de endast mött genom projektet inte har rapporterat de elever som de undervisar annars. Två projektdeltagare har dessutom inte lämnat in någon utvärdering. Ca-siffran beror på att vissa svar lämnats ungefärligt, exempelvis ”6-8 elever”. Då har den högre siffran räknats. Sammanlagt har i alla fall ungefär 200 barn och ungdomar med funktionsnedsättningar i Göteborg fått en bättre lärare i år! En lärare som förstår dem bättre och kan anpassa undervisningen för dem.

4. *Känner du dig nu redo att ta emot elever med funktionsnedsättningar i din undervisning?*

- Ja, men det var jag redan innan jag deltog i projektet*
- Ja, nu är jag det*
- Nej, jag behöver mer handledning*
- Nej, jag behöver något annat för att bli det, nämligen ...*
- Nej, jag har svårt att se att jag kommer bli redo*

Samtliga 8 personer i arbetslag 1 har svarat ”Ja, men det var jag redan innan jag deltog i projektet”, vilket är förväntat eftersom det var just det som var deras funktion.

Även tre personer i arbetslag 2 svarade ”Ja men det var jag redan innan jag deltog i projektet”. Tre personer i arbetslag 2 har lämnat två svar på den här frågan: ”Ja, nu är jag det” eller ”Ja, men det var jag redan innan jag deltog i projektet” i kombination med ”Nej, jag behöver mer handledning” eller svarat i stil med ”Ja, men jag behöver viss handledning”. En person i arbetslag 2 svarade ”Ja, nu gör jag det” med tillägget ”i viss mån”, vilket tolkas som ett likvärdigt svar till de som svarat med två svar i kombination.

Projektet kan i detta avseende sägas vara lyckat, eftersom samtliga svar varit jakande på ett eller annat sätt. När deltagarna i arbetslag 2 valdes ut av cheferna valdes personer som redan nu vågade ta steget att arbeta med barn med funktionsnedsättningar, vilket avspeglas i att många redan var redo innan projektet start. Att en handledningsinstans behövs i staden kan utläsas från att det inte bara är oerfarna lärare som behöver handledning, det önskas enligt svaren även från erfarna lärare.

5. *Ett av projektets mål enl. projektbeskrivningen var ”att bygga upp ett samarbete kulturskolorna emellan, att skapa inblick i och större utbyte mellan de olika verksamheterna”. Har vi uppnått det? Vad betyder det för dig?*

5 personer ur arbetslag 1 framhåller väldigt starkt att detta har varit projektets stora behållning: ”Dessa möten har varit ovärderliga och jag hoppas de får fortsätta”, ”Att få ta del av andras sätt att arbeta är en väldigt bra kompetensutveckling”, ”Representanterna i gruppen [har] gett oerhört fin insyn och insikt i de olika arbetsplatserna.” En person skriver om vikten att lyckade projekt och arbetsinriktningar bör spridas och utbytas, givetvis med bibehållna lokala projekt för att undvika ”total likriktning.” En person skriver att ”det är en början, men vi behöver mer tid för att få det att fungera ännu bättre”. En annan person håller med och efterlyser bättre samordning mellan stadsdelarna och kulturskolorna. ”Kontakten med övriga anställda i kulturskolorna har varit liten”. En person efterlyser fler workshops ute på arbetsplatserna (fram till maj 2011 nåddes 5 kulturskolor) för att bli bättre på detta. En person framhäver att dialogen med kulturskolecheferna har varit värdefull, att de har blivit synliga ”både med sina goda sidor och sämre sidor.”

Tre personer ur arbetslag 2 skriver att utbytet mellan kulturskolorna har varit väldigt lyckad: ”Jag tycker att mötet mellan kulturskolorna och de olika kulturämnen har varit fantastisk.” Tre personer framhåller möjligheten till fler potentiella samarbeten, möjligheten att ”rådfråga kollegiet” oavsett stadsdel samt ”möjligheten till att se att vi jobbar mot samma mål.” Två personer skriver att de kommer ha nytta av utbytet på sikt. En person har efter inblick i FMT-verksamheten på en annan kulturskola blivit så pass intresserad att han sökt en FMT-utbildning till hösten 2011. En person tycker att olika scheman har varit ett hinder för ännu mer kontakt och utbyte. En person har inte haft tid att delta i utbytet.

6. *Beskriv hur handledningen har fungerat för dig!*

Arbetslag 1, som fungerat som handledare, skriver att handledningen har fungerat bra (fem personer). En person efterfrågar dock mer tid för handledarna att tillsammans stödja varandra t.ex. i samtal. Två personer har upplevt att det har varit svårt att hitta gemensamma tider att träffas på i handledningen. En person hade gärna handlett fler. En person upplevde en stor osäkerhet kring systemet i början av projektet, men nu när erfarenheten finns kan det göras mycket bättre nästa gång.

Arbetslag 2, som har fått handledning under läsåret, beskriver att handledningen har sett väldigt olika ut. Även här är det fem personer som uttryckligen säger att handledningen har fungerat bra. En person har inte känt så stort behov av handledning men fått ut mycket av workshops.

”Den har varit konkret och givande”

”Jag har fått mycket inspiration och allmän kunskap, om än inte så mycket nya konkreta metodtips.”

”Jag kunde tagit tag i handledaren mer och bestämt träffar. Hoppas på en fortsättning där.”

”Min handledning har inte varit ultimata, men har också känt att jag vill testa min metod en längre tid och sen rådfråga”

”För de behov jag har haft har det fungerat jättebra”

”Att prata om verksamheterna och få en del handfasta tips, var så stödjande!”

7. *Vad har du saknat?*

Två personer ur arbetslag 1 har inte svarat på frågan. En person har saknat ”röster från elever och deras föräldrar. Kanske borde vi gjort lite enkäter och intervjuer.” En person hade gärna sett mer studiebesök hos de olika kulturskolorna som fortbildning. En deltagare skriver att projektformen ofta är en jakt på resultat och att vi måste hitta ett sätt att komma runt det. En person hänvisar till sitt svar i förra frågan, att det hade behövts tid för handledarna att stödja varandra i handledningen. En person efterlyser bättre organisering från starten så att scheman och tider kunde ha synkroniserats från början, exempelvis med en avsatt halvdag i veckan då handledning kunnat bedrivas. En person har saknat personlig tid med projektledaren samt kontakt med pedagogerna inom samma ämne i kulturskolorna.

Ur arbetslag 2 har två personer saknat avsatt tid i tjänsten för att delta i fler aktiviteter som projektet ordnat. En person har inte saknat någonting. En person önskar att det fanns fler tillfällen då arbetslagen kunde mötts. En person hade gärna auskulterat mer, samt haft möjlighet att filma sina lektioner och ta upp materialet på möten. En person har saknat kontakt med någon annan som undervisar i samma instrument. En person hade gärna tittat på fler fungerande verksamheter som inspiration, inbjudningar har inte saknats dock tid.

8. *Vad är dina förhoppningar för projektets fortsättning nästa läsår?*

I april 2011 kom beslutet att projektet ska få fortsätta även under läsåret 2011/2012, dock under en något annorlunda inriktning. Följande svar kommer presenteras för nästa års projektledare:

Många i arbetslag 1 har skrivit långa och uttömmande visioner om framtiden. Detta är en kraftig reduktion/sammanfattning: En person skriver att förutsättningen för nästa års succé är ”att någon eldsjäl med blicken långt framme kan axla manteln och fortsätta arbetet vi har påbörjat.” Fem personer skriver om vikten av att fortbildningen för lärare ska få fortsätta (handledning, workshops, studiedagar m.m.) och att detta ska vara stadsövergripande schemalagt. En person tror att efterfrågan på handledning från kulturskolornas personal kommer öka ju mer tiden går när de ”förstår vad vi kan hjälpa till med.” Fyra personer skriver om vikten av att resurscentret realiseras (mer om det längre fram i uppsatsen). Fyra personer ser gärna mer konkret uppsökande verksamhet på skolor. Tre personer skriver att det är essentiellt att arbetslag 1 får fortsätta arbeta tillsammans och träffas regelbundet. Två personer skriver att en viktig fight för projektet att ta är att se till ”att varje kulturskola avsätter tid och pengar för målgruppen”. En person efterlyser mer uttalade arbetsuppgifter nästa år. En person upplever att ”många frågor blir allmänna och generella på mötestid och ämnesspecifika tankar, utformningar och planer har inte fått utrymme.” En idé som presenteras är att projektgruppen ska skriva en metodskrift som kan beställas gratis, kanske med medel från Specialpedagogiska Skolmyndigheten. En annan idé är uppbyggandet av ett ”upplevelsebaserat pedagogiskt rum” för kulturskolorna att nyttja. En person ser gärna fler samarbetspartners.

Arbetslag 2: En person ser gärna att projektet får ”växa långsamt och att man får tid att prova sig fram utan tidspress.” Två personer vill att projektet ska jobba för en generell värdegrundsförändring inom kulturskolorna. En person önskar att målet ska vara att få in fler elever med funktionsnedsättningar i kulturskolorna. Två personer hoppas att chefen sätter av tid i schemat så de kan fortsätta kunna ta emot elever med särskilda behov och en person önskar att det ska jobbas för att få cheferna att förstå att ”om man ska ha barn med särskilda behov i större grupper så behöver man vara flera pedagoger som jobbar tillsammans.” En person önskar att planeringen är ute i lite mer god tid. En person svarar ”jag vill välja om jag vill fortsätta med särskoleelever.” En persons förhoppning är att få fortsätta vara delaktig i projektet. En idé är, liksom nämnts av arbetslag 1, att det sammanställs en liten handbok i att möta barn med ”funktions-skillnader.” En person önskar att fler pedagoger blir inblandade nästa år.

9. *Om projektet skulle ske igen i samma utformning, skulle du rekommendera en arbetskollega att delta?*

- Ja
- Nej, för att...

Samtliga har svarat ja på den här frågan. Två personer har lagt till ett ”absolut” och en person tillade ”allas kunskap och erfarenhet ger en styrka som är ovärderlig!” De

föregående frågorna visar att det inte saknas kritik, men det är enormt glädjande att se att projektet varit uppskattat.

Vad jag har lärt mig

Denna rubrik är särskilt viktig för mig, eftersom jag aldrig känt att jag lärt mig så mycket i något arbete som i detta. Jag gick in i projektet med kunskaper om att leda ett projekt, men var helt på ruta ett när det gäller funktionsnedsättningar.

Det första som slog mig är den enorma kvaliteten på kulturproduktion gjord av människor med någon funktionsnedsättning. Jag är en av dem som hade fördomar (helt befängt, inser jag nu) om att människor med funktionsnedsättningar bara var i stånd att skapa andra klassens konst. Hela året har jag fått omvärdera min inställning och sett prov på fantastisk bildkonst, gripande teater m.m. med både barn och vuxna som har någon typ av funktionsnedsättning.

Jag har aldrig varit på en föreställning där man så starkt gestaltade ... Jag åkte till Sundsvall med flyg från Stockholm för att jag skulle se teater med utvecklingsstörda men det var inte det jag satt och såg, utan jag satt och såg och lyssnade till en fantastisk föreställning av Carmen.³⁴

Även om jag skäms över mina fördomar är det ändå viktigt för mig att skriva det här, då jag märker att många tänker i samma banor. Jag hoppas att de som känner igen sig vågar utmana sina fördomar genom att i framtiden lyssna, se, känna och uppleva konst gjord av olika typer av människor, må det vara människor med funktionsnedsättningar, från andra kulturer, kvinnor, män, åldersgrupper, samhällsgrupper m.m.

Jag känner därför igen hur Håkan Sandh menar när han i boken *Funktionsnedsättning, Funktionsuppsättning* skriver

Jag skäms inte direkt över mitt synsätt på den tiden, men tycker idag att det var väldigt ytligt och okunnigt. Jag inser att jag inte hade några som helst förväntningar på Mattias [en kille med Downs syndrom som spelade saxofon i kulturskolans blåsorkester]. För mig kunde han inte lära sig spela, hans roll var att vara en del i orkestern i alla fall. Idag har jag sett så många exempel på en fantastisk kunskapsutveckling, på exempelvis musikområdet, från ungdomar med Downs syndrom. Jag visste helt enkelt inte att det gick att åstadkomma detta då. Och många är nog fortfarande omedvetna om det. Vi borde erbjudit Mattias något mer utmanande, där han kunde vuxit än mer, och i än högre grad blivit bekräftad.³⁵

Att vara kreativ betyder att vara skapande, nydanande, produktiv,³⁶ och om vi vill skapa nytt och tänka nytt i världen så måste vi låta alla olika slags människor komma till tals. Om man tittar på saken ur ett globalt perspektiv, anser jag att i tider där vi måste tänka om vad gäller vår

³⁴ Lindqvist & Sauer s. 107-108, en regissör från Dramaten berättar om sin upplevelse av en av Allateaterns föreställningar.

³⁵ Gårdare & Sandh s. 5

³⁶ Svenska Akademiens Ordlista

användning av jordens resurser, i tider med växande depressionsproblem, så finns det ett enormt värde i att ge möjligheten till *alla* att vara kreativa. Och varför inte börja i det lilla – att ge alla barn som vill delta i Göteborgs kulturskolors verksamheter chansen till det.

Christel Nilsson på Kulturcentrum Skåne uttryckte det så att vi inte bör fråga oss vad kulturlivet kan tillföra de funktionsnedsatta utan vad de funktionsnedsatta kan tillföra kulturlivet.³⁷

Förslag för framtiden

Att nå målgruppen

Detta är en mycket komplex fråga som diskuterats en hel del i projektgruppen. Många problem är förhållandevis lätt åtgärdade, t.ex. hur en broschyr ser ut eller att bedriva uppsökande verksamhet på skolorna. Andra problem, som svårigheter för elever med funktionsnedsättningar att ta sig till och från kulturskolan, kräver större åtgärder som t.ex. ett samarbetsavtal med färdtjänsten och andra instanser. Förutom ovanstående, och det som projektdeltagarna skrev i sina utvärderingar, skulle jag vilja belysa problemet ur en annan vinkel:

Som oboelärare får jag ofta höra att anledningen till att så få barn idag spelar oboe (och fagott och andra ”utrotningshotade” instrument) är för att de inte har en aning om att det finns, vilket jag till stor del håller med om. På instrumentvisningarna hörs vanligen från barnen ”oj, vad är det för något?” och från föräldrarna ”å nej, det som är så svårt!” En oboe syns sällan i TV och hörs sällan i populärmusiken (såvida man inte redan vet hur en oboe låter och kan lyssna efter den). Klarinetten har sin Martin Fröst och trombonen sin Nisse Landgren, men ett folkkärt ansikte utåt för oboen saknas idag i Sverige.³⁸

När jag läser Kulturrådets rapport *Funktionshindrades tillgång till kultur, Kartläggning och handlingsprogram* från 1998 slås jag av likheten mellan fallen varför barn inte spelar oboe och varför barn med funktionsnedsättningar i så liten utsträckning söker sig till kulturskolan.

Kulturdeltagandet är lägre bland funktionshindrade än bland befolkningen i övrigt. Skapande verksamhet inom studieförbund och folkhögskolor kan väcka intresse och stimulera till ökat deltagande.³⁹

Att spela teater, skriva dikter eller sjunga betyder mycket för självkänslan. Det finns i dag många teater- och musikgrupper med handikappade ungdomar som har väckt stor uppmärksamhet. Deras liv har fått ett nytt innehåll tack vare kulturen. Att skapa själv kan stimulera till nyfikenhet på andra kulturformer.⁴⁰

³⁷ Gårdare & Sandh s. 20

³⁸ Tilläggas bör att det finns ett par svenska orter där det kryllar av oboeelever, där det finns en drivande oboelärare som syns och hörs och lockar många barn till instrumentet, lyckas behålla dem genom skoltiden, och är efter år levererar talanger till musikhögskolorna och folkhögskolorna. Linköping och Ludvika är två sådana orter t.ex.

³⁹ Kulturrådet 1998:3 s. 5

⁴⁰ Kulturrådet 1998:3 s. 58

Om man vänder på resonemanget tror jag man får en lika giltig tes: att om kulturdeltagandet vore högre bland funktionsnedsatta (för rapporten visar att människor med funktionsnedsättning tar del av kultur i mindre utsträckning än andra⁴¹) skulle det också inspirera viljan till eget skapande och fler skulle därmed söka sig till kulturskolorna. Om man vill se till att det i det långa loppet söker sig fler och fler barn med någon form av funktionsnedsättning till kulturskolorna måste man arbeta på två fronter – dels på att tillgängliggöra kulturutbudet och dels på att tillgängliggöra kulturutbildningarna (här inkluderas kulturskolan).

Rörelsehinder är det allra största hindret för att besöka en kulturinstitution eller delta i en studiecirkel. Så många som 70–80 procent av de rörelsehindrade går aldrig på en kulturinstitution. Därefter är nedsatt syn det största hindret, vilket gäller för samtliga typer av kulturinstitutioner.⁴²

Detta skulle då också delvis kunna förklara varför gruppen rörelsehindrade särskilt är underrepresenterade bland Göteborgs stads kulturskolors elever, vilket framgick i förstudien *Kulturskola för alla. Hur möter vi elever med funktionsnedsättning?*

I det lilla skulle exempelvis en kulturskola kunna inleda ett samarbete med en professionell kulturinstitution, där artisterna kunde agera som inspiratörer för en särskoleklass/särskola/grupp av funktionsnedsatta på kulturskolan under en termin eller ett läsår. Kulturinstitutionen skulle då få direkt feedback på sin tillgänglighet, både gällande lokal samt det konstnärliga innehållet och dess presentation. Om resultaten tillvaratogs och arbetades med skulle det möjliggöra för många fler att ta del av institutionens utbud. Många av barnen skulle säkerligen bli inspirerade för livet, likaså personalen som skulle åtfölja dem. Inspirerade barn kommer sannolikt sedan söka sig till något forum för eget skapande, exempelvis kulturskolan, och kanske i förlängningen till en konstnärlig högskola och ett aktivt liv som professionell kulturutövare.

Fördelen med samlad expertis

Enligt vårt [SMoKs] synsätt är det lämpligt ett par av lärarna på varje kulturskola skall ha en något djupare kunskap inom området funktionsnedsättningar. I sämsta fall innebär det att dessa lärare får ansvar för alla elever med funktionsnedsättningar. I bästa fall innebär det att dessa lärare blir en gemensam resurs inom kulturskolan. De bör då ha en roll som liknar specialpedagogens – att ge råd och stöd åt kollegor på skolan när elevernas behov eller önskemål skapar konflikt i förhållande till resursfördelning, utmanar skolans kompetensnivå och/eller kräver förändringar i skolans sätt att arbeta på.⁴³

Handledarna i projektet har innan dess start varit relativt ensamma på sin kulturskola om att ha erfarenhet och kunskap om funktionsnedsättningar i relation till kulturundervisning. De har i flera fall varit typexempel på det som SMoK ovan beskriver som ”i sämsta fall” - de har själva brottats med problem, och handikappsfrågor har stjälpits över på dem per automatik. Många gånger under året har jag hört från handledarna om hur fantastiskt och skönt det är att träffas i gruppen! De flesta har stött på samma problem på sina respektive kulturskolor med att nå

⁴¹ Kulturrådet 1998:3 s. 7 efter statistik från SCB

⁴² Kulturrådet 1998:3 s. 43

⁴³ Gårdare & Sandh s. 15-16

målgruppen, föräldrarna, stadens regler som krånglar till det, oändamålsenliga lokaler, resursbrist m.m. och har tillsammans kunnat dela med sig av erfarenheter av både problem och lösningar. Många av handledarna har också under året uttryckt en glädje över att deras kompetens äntligen har lyfts fram och använts, det har stärkt självkänslan och inspirationen på jobbet.

Det har också varit en enorm styrka att visa upp denna samlade kompetens vid presentationer av oss. Både chefer och pedagoger har uttryckt sin förvåning över att en sådan kompetens faktiskt finns i staden! Ensam är i det här fallet inte stark.

Det är min stora förhoppning av arbetslaget ska få fortsätta att arbeta tillsammans, både som handledare och som den kunskapsresurs de är, och få expandera och ta in nya medlemmar.

Chefens roll

En känsla jag har fått nu när jag fått inblick i 8 olika arbetsplatser är att chefen på ett väldigt kraftfullt sätt är en normsättare för sin personal i allt hon eller han säger. Det är skillnad på meddelandet ”vi har ett uppdrag att ta emot *alla* barn, och det ska vi också göra” och ”vi har ett uppdrag att ta emot *alla* barn så ni som känner att ni kan ta emot några extra barn med någon svårighet kan ju prata med mig efter mötets slut”. Kulturskolelärare i Göteborgs stad, och säkert i stora delar av Sverige, har en enorm arbetsbörda. Man ordnar ofta själv med det mesta av administrationen kring sin kurs, skolturnéer, konserter (allt från att ställa upp stolar till konstnärlig förberedelse), prova-på av sitt ämne och mycket mycket mera – förutom sin ordinarie undervisning. Därför är det viktigt att direktiv om vilka elever som är välkomna måste komma uppifrån, ses det som ett valbart alternativ tackar de flesta lärarna nej p.g.a. tidsbrist. Projektet *En kulturskola för alla* hade exempelvis inte gått att genomföra om inte deltagarna fått en del av sin tjänst avsatt för projektet och bekostad av projektet.

Äppelmärkning

Det krävs en uppföljning under läsåret 2011/2012 om vilket resultat den införda äppelmärkningen gav för resultat. Mer hjälp behöver ges till de kulturskolor som inte hann införa symbolen i år.

Lokaler

Samtal med kulturskolechefer, rundvandring i lokalerna och egna erfarenheter visar att lokalfrågan bör tas tag i snarast möjligt. Efter samtal med kulturskolechefer från andra städer märks även att frågan är högaktuell i stora delar av Sverige, så förslagsvis är detta en fråga som SMoK borde ta upp på ett nationellt plan. Några av kulturskolorna i Göteborgs stad har egna lokaler, vissa av dem tillgänglighetsanpassade. Större delen av undervisningen bedrivs dock i lånade lokaler samt, som enhetschef Susanna Dahl uttryckte det, ”lokaler som ingen annan nyttjar”.

Det är påfrestande för lärarna att likt nomader vandra med all sin undervisningsutrustning från mörk källarlokal till mörk källarlokal under en arbetsdag, en situation där man sällan träffar sina kollegor. För vissa elever kan det förvisso vara en fördel att ha undervisningen på sin grundskola,

så man slipper resa till en kulturskolebyggnad, men problem med ohållbara inomhustemperaturer, dålig ljudisolering samt dålig luft kvarstår. För barn med vissa funktionsnedsättningar är många av lokalerna helt oacceptabla. Många delade lokaler är väldigt stökiga då material från olika verksamheter trängs på en liten yta, vilket leder till en svår inlärningsituation för barn med olika typer av uppmärksamhets- och koncentrationssvårigheter (vilket är den vanligaste förekommande funktionsnedsättningen bland kulturskolornas elever enligt förstudien). Detsamma gäller en dåligt ljudisolerad undervisningslokal, har man svårt att koncentrera sig är det omöjligt att lära sig något om en blåsorkester spelar på andra sidan väggen (faktiskt problem vid en av kulturskolorna). Många fler exempel kan ges, men att ha ändamålsenliga lokaler är inte bara viktigt för lärare, och ”normalstörda” barn – att de ska tillgänglighetsanpassas är ytterligare ett argument i diskussionen.

I nuläget står den centralt belägna Stora Teatern (”Storan”) i Göteborg utan hyresgäst. Ett mycket bra förslag som cirkulerat i Göteborg är att göra det till Kulturskolans hus. På så sätt skulle kulturskolorna kunna synas mer för alla, inklusive målgruppen barn och ungdomar med funktionsnedsättningar, och anpassade lokaler kunde fås. Förslagsvis kunde även nedan beskrivna resurscentrum bedrivas där.

Pedagogiskt nätverk

Inom kulturskolorna i Göteborg finns redan ett nätverk vid namn *Kulturön*, som samlar alla lärare som undervisar i annat ämne än musik. Detta nätverk skapades då drama- dans- och bildlärare ofta kände sig åsidosatta och ensamma på sin kulturskola.

Ännu ett nätverk i samma stil föreslås. Nätverket skulle samla alla lärare som arbetar med, vill arbeta med eller helt enkelt är lite nyfikna på undervisning med elever med funktionsnedsättningar. Tanken är att ca 2 gånger om året samlas en halv dag och förutsättningslöst lyfta frågor som är aktuella. Det ska också vara en möjlighet att bolla problem och önska handledning. Ett deltagande i nätverket ska inte förbinda någon till någonting, det ska bara vara en resurs. En eldsjäl eller grupp av drivande lärare (projektdeltagarna?) behövs dock för att hålla i ramarna.

Insatser i pedagogutbildningar

Om pedagogutbildningarna utbildade lärare i kulturämnen som var väl förberedda för att ta emot alla olika slags barn i sin undervisning skulle projektet *En kulturskola för alla* inte behövas. Det behövs insatser i utbildningarna och påtryckningar på skolledningarna för att uppnå detta. Insatser kan beröra t.ex. typ av praktikplatser och obligatoriska specialpedagogiska kurser i utbildningen. Samarbete med SMoK är viktigt då de driver frågan om att starta en speciallärarutbildning på estetisk grund i Sverige.⁴⁴

Resurscentrum

Fördelen med projektformen är enligt mig att det snabbt går att starta upp en intensivsatsning med öronmärkta pengar. Nackdelen som jag ser är att mycket återgår till det normala efter

⁴⁴ Gårdare & Sandh s. 23

projektets slut. Projektdeltagarna vittnar om flera tidigare projekt riktade till elever med funktionsnedsättningar som sedan runnit ut i sanden när väl projektiden och projektpengarna var slut. Pascal-projektet säger sig t.ex. ha tredubblat antalet barn med funktionsnedsättningar i kulturskolorna i Sverige⁴⁵, men jag ställer mig tveksam till om den siffran fortfarande står sig nu när projektet är avslutat. Jag blir dock gärna motbevisad!

Detta har vi haft med oss under året och en idé har börjat gro om ett resurscentrum i Göteborgs stad, vilket vi har lobbat för hos sektorschefer. Egentligen är namnet resurscentrum lite missvisande, eftersom Kulturskolan i Stockholm har ett resurscentrum⁴⁶ som inte riktigt har samma inriktning som vi önskar. Tills vidare är dock resurscentrum idéns arbetsnamn.

Resurscentret föreslås ha tre inriktningar 1.) prova-på-verksamhet 2.) handledning och utbildning, och 3.) bevakning av intressen. Det är viktigt att centret inte är en separat institution utan en levande och i allra högsta grad integrerad del av kulturskolorna. Resurscentret ska vara en resurs för ordinarie verksamhet.

Resurscentret ska innehålla prova-på-verksamhet inom kulturskolornas olika ämnen (t.ex. instrumentalundervisning, körsång, drama, nycirkus, bild och form, dans). Syftet är att fånga upp kulturintresserade barn och ungdomar, exempelvis i samarbete med habiliteringen, låta dem testa på deras intresse och så småningom slussa dem vidare till deras egen kulturskola. Här får de möjlighet att utforska ämnet i relation till sin funktionsnedsättning och vidare få kontakt med kulturskolan i sin stadsdel/stad. Den mottagande kulturskolan blir då också väl förberedd på det särskilda stöd som ev. behövs sättas in. Resurscentret kan också antingen ha prova-på av funktionsinriktad musikterapi (FMT) för att sedan hänvisa till rätt kulturskola, eller också själva bedriva FMT på centret.

Handlednings- och utbildningsverksamheten måste få fortsätta. Kulturskolorna är ganska tröga organisationer, och mycket planeras långt i förväg. Därför har flera av kulturskolorna inte hunnit med att ta emot handledarna för workshops, men önskar det under nästa läsår. Flertalet kulturskolor har dessutom uttryckt en önskan om uppföljning av den utbildning man har fått. Det finns stor efterfrågan på handledning, som är ett praktiskt komplement till de mer övergripande lärdomarna man lär sig vid en personalutbildning. Dessutom är handledningsverksamheten grundstenen i kunskapsutbytet mellan kulturskolorna, de har mycket att lära av varandra!

Den grupp utav projektledare, pedagoger m.fl. som ingår i resurscentrets verksamhet får även i uppdrag att bevaka intressen som rör kulturskolan och barn och ungdomar med funktionsnedsättningar. Det behövs en instans som hela tiden påminner den hårt ekonomiskt pressade ordinarie verksamheten att inte glömma eleverna med funktionsnedsättningar. Det finns många områden som fortfarande kan förbättras till målgruppens fördel: fortsätta jobba hårt med marknadsföringen (inklusive att följa upp äppelmärkningen, mäss-deltagandet m.m.), förbättra

⁴⁵ Gårdare & Sandh s. 7

⁴⁶ Kulturskolan Stockholms Resurscentrum <<http://www.stockholm.se/Fristaende-webbplatser/Fackforvaltningssajter/Kulturforvaltningen/Kulturskolan/Resurscentret>> 28 april 2011

samarbetet med andra institutioner i barnens vardag, finansiering vid behov av särskilt stöd i undervisningen och mycket mer.

Enligt beslut i kulturnämnden i april 2011 får projektet *En kulturskola för alla* en fortsättning under läsåret 2011/2012 genom beviljade medel ur potten för utvecklingsprojekt. Eftersom utvecklingsmedel endast ges till nya idéer är kravet att nästa läsår får en ny inriktning. De beviljade 1,3 miljonerna kommer inte räcka till att starta igång resurscentret redan i höst, utan fokus kommer ligga på att driva ett stort prova-på-program av kulturskolornas ämnen för barn med funktionsnedsättningar. Förhoppningen är att verksamheten i framtiden utvecklar sig till ett fullfjädrat resurscentrum, till en början som projekt med stöd av t.ex. Västra Götalandsregionen eller Allmänna Arvsfonden, men med klart sikte att etablera sig som en fast institution inom Göteborgs stad och kulturskolorna.

Uppsatsens begränsningar

Den här uppsatsen presenteras i maj 2011, och projektet slutar juni 2011, så tyvärr finns inte sista månadens arbete dokumenterad här. Uppsatsen får snarare ses som en lägesrapport från maj månad.

Vad som vore intressant att se är hur våra marknadsföringssatsningar med äppelmärkning och deltagande på Leva&Fungera-mässan har verkat. Elevstatistiken kan tyvärr inte fås förrän i början av höstterminen 2011, men jag hoppas att min efterträdare och projektledare för höstens fortsättningskurs fortsätter att bevaka detta och utvärderar våra insatser.

Utvärderingen har lyssnat till projektdeltagarnas röster, men i framtiden vore det intressant att även låta eleverna komma till tals. Upplever de själva att de deltar på mer lika villkor i kulturskolan idag? Förstudien hade en referensgrupp till sitt förfogande, nästa års projekt skulle också vinna på det.

Slutsats

Så, vad har vi gjort inom projektet under året? Ca 200 elever har fått bättre kulturskolelärare under läsåret 2010/2011. Hela personalstyrkan har fått möjligheten att bli handledd, ca 70 lärare har mött handledare lite närmare vid en workshop, och 10 lärare har fått kontinuerlig handledning under ett helt läsår. Dessutom har en kraftfull kunskapsbank bildats i form av 8 mycket erfarna och visionsrika lärare. ”Det har hänt saker” – skrev en deltagare i sin utvärdering.

Idag finns en grundläggande beredskap hos kulturskolorna i Göteborgs stad att ta emot barn med funktionsnedsättningar – initiativet till projektet *En kulturskola för alla* kommer trots allt från kulturskolorna själva, så viljan att utvecklas finns. Några skolor har kommit längre i processen främst tack vare drivande lärare. Däremot är elever med funktionsnedsättningar fortfarande gravt underrepresenterade i statistiken och stor vikt bör läggas för att göra kulturskolans resurser kända för alla. Att nå alla olika slags barn som finns i Göteborg är en komplex fråga och stor samverkan med alla instanser barnet möter i sin vardag krävs.

I framtiden bör man även se till att ta vara på den kunskapsbank som finns bland personalen, och sträva efter att utöka den. Där finns visioner och praktiska idéer för hur kulturskolorna kan bli en mer tillgänglig mötesplats. Man bör också grundligt se över kulturskolornas lokalsituation och leta efter möjligheter att förbättra den. Vidare måste arbete läggas på att förändra grundläggande värderingar så att alla i personalen är öppna för att ta emot elever med olikheter. Detta nås bäst genom fortbildning, möjlighet till ömsesidigt utbyte via ett pedagogiskt nätverk samt genom att cheferna sätter de normer som behövs på arbetsplatserna. Alla dessa åtgärder skulle täckas in om ett stadsgemensamt resurscentrum skapades.

Källor

Broschyr om Bunnemetoden publicerad av företaget Bunne music

Ericsson, K.A, Krampe, R.T, & Tesch-Römer, C. *The role of deliberate practice in the acquisition of expert performance* (1993) Psychological Review vol. 100 nr. 3 sid. 363-406.

Funktionshindrades tillgång till kultur, Kartläggning och handlingsprogram (1998:3) Statens Kulturråd

Gårdare, S. & Sandh, H. *Funktionsnedsättning, funktionsuppsättning, boken om hur vi får en kulturskola för alla!* (2011) Sveriges Musik- och Kulturskoleråd, SMoK

Kjellsdotter, I. & Hultman, P. *Kartläggningsprojektets rapport Fritid för alla* (2008) Publicerat av föreningen Passalen

Lindqvist, R. & Sauer, L. (red.) *Funktionsbinder, kultur och samhälle* (2007) Lund: Studentlitteratur

Minnesanteckningar från möten, workshops m.m. inom projektet *En kulturskola för alla*.

Slutrapport förprojektering *Kulturskola för alla. Hur möter vi elever med funktionsnedsättning?* (2009)
samt

”*Kulturskola för alla. Hur möter vi elever med funktionsnedsättning?*” – Slutrapport

Centrum för Kultur och Hälsa vid Göteborgs Universitet

<<http://www.ckh.gu.se>>

30 april 2011

FN:s standardregler (Handikappfrågor)

<<http://www.regeringen.se/content/1/c6/01/85/27/90c8d673.pdf>>

18 oktober 2010

Handikappförbunden

<<http://www.hso.se>>

18 oktober 2010

Kulturskolorna i Göteborgs stad

<<http://www.goteborg.se/kulturskolan>>

28 april 2011

Kulturskolan Stockholms Resurscentrum

<<http://www.stockholm.se/Fristaende->

[webbplatser/Fackforvaltningssajter/Kulturforvaltningen/Kulturskolan/Resurscentret](http://www.stockholm.se/Fristaende-webbplatser/Fackforvaltningssajter/Kulturforvaltningen/Kulturskolan/Resurscentret)>

28 april 2011

Pascal-projektet

<<http://www.smok.se/projekt/pascal>>

6 december 2010

Regeringskansliet, om Skapande skola

<<http://www.sweden.gov.se/sb/d/1897/a/88180>>

28 april 2011

Sveriges Musik- och Kulturskoleråd, SMoK

< <http://smok.se>>

28 april 2011

Socialstyrelsen *Klassifikation av funktionstillstånd, funktionsbinder och hälsa* (2003)

(svensk översättning av WHO (2001) *International Classification of Functioning, Disability and Health (ICF)*)

<http://www.socialstyrelsen.se/Lists/Artikelkatalog/Attachments/10546/2003-4-1_200342.pdf>

7 december 2010

Socialstyrelsen: Funktionsnedsättning och Funktionshinder, användning av begreppen

<<http://www.socialstyrelsen.se/fragorochsvar/funktionsnedsattningochfunktio>>

7 december 2010

Skolverket, om förskoleklass

< <http://www.skolverket.se/sb/d/778>>

28 april 2011

Synvandan – Göteborgs stads handikapplan

Fastställd av Kommunfullmäktige 22 april 2004

<http://www.goteborg.se/wps/portal/!ut/p/c0/04_SB8K8xLLM9MSSzPy8xBz9CP0os3gjU-

9AjyMvYwMDSycXA6MQFxnNDPwtTI3dDU_2CbEdFAHzHxCs!/ ?WCM_POR TLET=PC_7_25KQB2J3009BD02TD41N852GH0_WCM&WCM_GLOBAL_C ONTEXT=/wps/wcm/connect/goteborg.se/goteborg_se/invanare/omsorg_sto d/funktionsnedsattning/art_n107_os_synvandan >

22 april 2011

Intervjuer med enhetschefer för kulturskolor

Bibbi Andrén, Kulturskolan Östra Göteborg, den 28 april 2011

Bo Andersson, Kulturskolan Västra Göteborg, den 14 oktober 2010

Margitha Martinsson, Kulturskolan Västra Hisingen och Lundby, den 19 april 2011

Maria Sziranyi, Kulturskolan Norra Hisingen, den 29 november 2010

Pia Ask, Kulturskolan Majorna-Linné, den 13 oktober 2010

Sara Lundgren, Kulturskolan Angered, den 29 april 2011

Susanna Dahl, Kulturskolan Centrum, den 28 april 2011

Susanne Rydfeldt, Kulturskolan Örgryte-Härlanda, den 13 april 2011

Sven Apelmo, Kulturskolan Askim-Frölunda-Högsbo och Västra Göteborg, den 24 mars 2011

Gunnar Bjursell, professor i Molekylärbiologi vid Göteborgs Universitet

föreläsning vid kulturskolornas gemensamma studiedag den 25 augusti 2010

Fotograf till samtliga bilder: Magdalena Fronczak